

ΤΕΙ Κρήτης
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

*Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και φυσικό
περιβάλλον -Η περίπτωση της Μυκόνου*

Όνομα: Φώτιος

Επίθετο: Σαντοριναίος

Α.Μ.: 3979

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ : Παπαστεφανάκη Σοφία

Μύκονος, Δεκέμβριος, 2014

Copyright © Φώτιος Σαντοριναίος, 2014

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Κρήτης δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κα. *Παπαστεφανάκη Σοφία*, για την καθοδήγηση, την υποστήριξη που μου προσέφερε και την ευγενική της ανταπόκριση στις απορίες μου.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου και στους συμφοιτητές μου για την ηθική και οικονομική συμπαράσταση, όχι μόνο κατά την διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας μου, αλλά και καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πτυχιακή αυτή χωρίζεται σε δύο μέρη. Το θεωρητικό μέρος το οποίο περιλαμβάνει τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, τα ήδη τους, το ξενοδοχειακό προϊόν, και τα ξενοδοχεία που υπάρχουν στην Ελλάδα. Επίσης, περιλαμβάνει την έννοια φυσικό περιβάλλον, τη ρύπανσή του καθώς και τους τρόπους που τα διάφορα ξενοδοχειακά καταλύματα μπορούν να προστατεύσουν το φυσικό περιβάλλον που βρίσκεται γύρω τους. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τη Μύκονο σαν τουριστικό προορισμό και ειδικότερα τον τρόπο που τα ξενοδοχεία της Μυκόνου προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον.

Σκοπός της εργασίας είναι να δείξει το πόσο σημαντικό είναι οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις να προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται. Επίσης, θα διαπιστωθεί αν τα τουριστικά καταλύματα της Μύκονο προστατεύουν το περιβάλλον και με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να βελτιωθούν οι πρακτικές αυτές στο νησί.

ABSTRACT

“The thesis is divided into two parts. The theoretical part, which includes the hotel business, their types, the hotel product, and the hotels that exist in Greece. It also includes the concept of natural environment, the soil contamination and the various ways with which the hotels protect the natural environment that surrounds them. The second part includes Mykonos as a tourist destination and especially the way which the hotels in Mykonos protect the natural environment.

The purpose of this study is to show how important is to protect the natural environment around the hotels. We will also examine if the tourist accommodation of Mykonos protect the environment and how the practices on the island could improve..”

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	iii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iv
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	1
ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	3
ΛΙΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	3
ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
.....	4
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	4
1.1 Η έννοια του ξενοδοχειακού καταλύματος.....	4
1.2 Τα χαρακτηριστικά ενός ξενοδοχείου.....	6
1.3 Κατηγορίες ξενοδοχείων.....	6
1.4 Ξενοδοχειακή κατάταξη.....	7
1.5 Το ξενοδοχειακό Προϊόν.....	7
1.6 Προβλήματα και προοπτικές του ξενοδοχειακού κλάδου	8
1.7 Ξενοδοχεία στην Ελλάδα	8
1.8 Οργάνωση ξενοδοχείων	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
.....	13
ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	13
2.1 Φυσικό περιβάλλον.....	13
2.2 Ρύπανση και μόλυνση του φυσικού περιβάλλοντος.....	14
2.3 Φυσικό περιβάλλον και τουρισμός.....	15
2.4 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις του τουρισμού.....	16
2.5 Πράσινος Τουρισμός.....	17
2.6 Πράσινα Ξενοδοχεία	18
2.7 Με ποιους τρόπους μπορούν τα ξενοδοχεία να προστατέψουν το φυσικό περιβάλλον.....	19
Ανακύκλωση.....	19
Κομποστοποίηση.....	20
Ηλιακοί συλλέκτες	24
Σύστημα Εξοικονόμησης ενέργειας	24

Αγορές	24
Ενεργειακές δαπάνες προσωπικού.....	24
Κλιματιστικά	24
Μικρότερη κατανάλωση ενέργειας μικροσυσκευών	25
Ηχομόνωση	25
Λάμπες εξοικονόμησης ενέργειας.....	25
Πετσέτες και κλινοσκεπάσματα	25
Εξοικονόμηση νερού	25
2.8 Παραδείγματα οικολογικών ξενοδοχείων.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
.....	28
ΜΥΚΟΝΟΣ	28
3.1 Ιστορική Εξέλιξη Μυκόνου.....	28
3.2 Το κλίμα της Μυκόνου	29
3.3 Γεωγραφία της Μυκόνου.....	29
3.4 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις στην Μύκονο	31
3.6 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στη Μύκονο.	32
3.7 Θαλάσσιος Τουρισμός.....	32
3.8 Θρησκευτικός Τουρισμός	33
3.9 Πολιτιστικός Τουρισμός.....	33
3.10 Αθλητικός Τουρισμός	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
.....	35
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗ ΜΥΚΟΝΟ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΔΥΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ	35
4.1 Ξενοδοχείο ΜΥΚΟΝΟΣ GRAND HOTEL - RESORT - ΔΙΑΚΟΦΤΗΣ SA.....	35
4.2 Ξενοδοχείο RHENIA HOTEL	39
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	42
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	43
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ	45

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Υλικά για κομποστοποίηση.....	21
Πίνακας 2: Προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από την κομποστοποίηση και πιθανές λύσεις	22

ΛΙΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σχεδιάγραμμα 1: Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Κλινών ανά Περιφέρεια, 2011	10
---	----

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Ανακύκλωση	20
Εικόνα 2: Κομποστοποιημένο υλικό.....	22
Εικόνα 3: Ιστοσελίδα ΜΥΚΟΝΟΣ GRAND HOTEL - RESORT - ΔΙΑΚΟΦΤΗΣ SA.....	36
Εικόνα 4: Δωμάτια του ξενοδοχείου	37
Εικόνα 5: Η θέα του ξενοδοχείου	38
Εικόνα 6: Ιστοσελίδα ξενοδοχείου	39
Εικόνα 7: Δωμάτια του ξενοδοχείου	40
Εικόνα 8: Η θέα του ξενοδοχείου	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

1.1 Η έννοια του ξενοδοχειακού καταλύματος

Με τον όρο «τουριστικά καταλύματα» νοούνται στις μέρες μας οργανωμένες επιχειρήσεις, οι οποίες αναγνωρίζονται από το σύνολο του τομέα παραγωγής και παροχής τουριστικών υπηρεσιών, με ιδιαίτερο ρόλο στον τουριστικό κλάδο (Zacharatos, 1984). Τη μερίδα του λέοντος στον τομέα των τουριστικών καταλυμάτων κατέχουν τα ξενοδοχεία. Οι ποικίλες κατηγορίες ξενοδοχείων, όπως και των χαρακτηριστικών αυτών αποτελούν τα κύρια γνωρίσματα τα οποία διαμορφώνουν το χαρακτήρα του ξενοδοχειακού κλάδου. Παράλληλα, η ξενοδοχειακή και γενικότερα τουριστική υποδομή που διαθέτει μια χώρα υποδηλώνει και την ευρύτητα της τουριστικής της ανάπτυξης. Η διαπίστωση αυτή αποτελεί πειστήριο ότι ο ξενοδοχειακός κλάδος αποτελεί το σημαντικότερο τμήμα της βιομηχανίας τουρισμού.

Σύμφωνα με το Medlik, (1994), ξενοδοχείο μπορεί να θεωρηθεί ένα σύνολο-συγκρότημα- διαφορετικών υπηρεσιών, οι οποίες συγκεντρώνονται οργανωμένες στο χώρο μιας ξενοδοχειακής επιχείρησης, με απώτερο σκοπό ένα συνολικό κέρδος. Τέτοιου είδους υπηρεσίες είναι κομμωτήρια, υποκαταστήματα- παραρτήματα τραπεζών και ταχυδρομείων, χώροι συγκεντρώσεων, εστίασης και διασκέδασης και φυσικά φιλοξενίας. Ένα ξενοδοχείο, λοιπόν, δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια επιχείρηση υψηλής αποδοτικότητας, η οποία προσφέρει τις ποικίλες υπηρεσίες της έναντι χρηματικής αμοιβής. Ωστόσο, η αποδοτικότητα μιας επιχείρησης, όπως και του ξενοδοχείου, καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την αποτελεσματική λειτουργία των επιμέρους τμημάτων της.

Η Ελλάδα, ως οικονομία, στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τουριστική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα η ξενοδοχειακή βιομηχανία να είναι για την Ελλάδα ένας ιδιαίτερος αναπτυγμένος κλάδος. Ως ένα βαθμό μπορεί να γίνει κατανοητό, ότι εφόσον τα ξενοδοχεία προσφέρουν τη δυνατότητα στέγασης, είναι δυνατή και η εμπορία της φιλοξενίας. Ωστόσο, αν και η οικονομική αποτελεσματικότητα τους εξαρτάται από την τουριστική κίνηση, τα ξενοδοχεία δεν εξυπηρετούν μόνο τουρίστες. Τα εν λόγω ξενοδοχεία, είναι δυνατό να απευθύνονται σε επαγγελματίες, φοιτητές, ταξιδεύοντες ασθενείς και στρατιώτες. Ακόμη, πολλοί, επιλέγουν να διαμείνουν μόνιμα σε κάποιο ξενοδοχείο. Οι ξενοδοχειακές μονάδες είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του τουρισμού και την απόκτηση των οικονομικών εσόδων που προκύπτουν από αυτόν. Ο ξενοδοχειακός κλάδος, όμως, προσφέρει σημαντικά οφέλη και για την ανάπτυξη άλλων κλάδων της εθνικής οικονομίας. Με τον ξενοδοχειακό κλάδο συνεργάζονται ιδιοκτήτες βιοτεχνικών και βιομηχανικών επιχειρήσεων, από τις οποίες προμηθεύονται έπιπλα, σκεύη, είδη ιματισμού, υλικά καθαρισμού, γραφικές ύλες, τρόφιμα, ποτά κ.λπ. Κατά αυτόν τον τρόπο συντελείται στήριξη στη γενικότερη βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας. Επιπλέον, εξίσου σημαντική είναι και η θέση της γεωργικής παραγωγής, ένας επίσης σημαντικός κλάδος για την ελληνική οικονομία, η

οποία προσφέρει φρούτα, λαχανικά, κτηνοτροφικά και πτηνοτροφικά προϊόντα καταλήγουν σε ξενοδοχεία σε μεγάλες ποσότητες και καταναλώνεται από τους διαμένοντες σε αυτά. Έμμεσα, λοιπόν, η ανάπτυξη του ξενοδοχειακού κλάδου ενισχύει την αύξηση της γεωργικής παραγωγής και αγροτικού εισοδήματος. Δε θα μπορούσε να παραληφθεί και ο τομέας των μεταφορών, ο οποίος επωφελείται σε μεγάλο βαθμό από τη διακίνηση των τουριστών, από τη μόνιμη διαβίωση στην τουριστική εγκατάσταση, καθώς και από τις λοιπές ανάγκες μετακίνησης των τουριστών, όπως οι εκδρομές (IOBE, 2012).

Το ποσοστό των επιχειρηματιών που ασχολούνται με ξενοδοχειακές επιχειρήσεις παρουσιάζεται ιδιαίτερος υψηλό. Στη χώρα μας, σε περισσότερα από 10.000 ξενοδοχεία απασχολούνται πλήρως εργαζόμενοι με ικανοποιητικές οικονομικές απολαβές. Η εργασία που προσφέρουν τα ξενοδοχεία έχει το πλεονέκτημα της αποκέντρωσης, διότι τα ξενοδοχεία είναι διάσπαρτα σ' όλη την Ελλάδα και πολλά απ' αυτά βρίσκονται σε ακριτικές περιοχές .

Αξιοσημείωτη είναι και η συμβολή του ξενοδοχειακού κλάδου στη μείωση των ποσοστών ανεργίας, δίνοντας βαρύτητα στην περιφερειακή ανάπτυξη της οικονομίας και την αποφυγή της αστυφιλίας και της μετανάστευσης, εσωτερικής ή εξωτερικής. Ωστόσο, ένας εργαζόμενος στον ξενοδοχειακό κλάδο αντιμετωπίζει το μειονέκτημα της εποχικότητας της εργασίας του, καθώς τα περισσότερα ξενοδοχειακά καταλύματα τίθενται εκτός λειτουργίας τους χειμερινούς μήνες. Βέβαια αυτό τείνει να περιοριστεί, αφού τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες από τη χώρα μας με τη βοήθεια επιδοτούμενων προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για αύξηση της χειμερινής τουριστικής οικονομίας, τα οποία είναι γνωστά με την ονομασία Αγροτουριστικά Προγράμματα (IOBE, 2012).

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή της ενότητας αυτής, οι υπηρεσίες που έχει στη διάθεση του ένα ξενοδοχείο είναι ποικίλες και μπορούν να καλύψουν μεγάλη γκάμα αναγκών του κοινωνικού συνόλου. Οι υπηρεσίες αυτές σχετίζονται με την τουριστική βιομηχανία, με ανάγκες ατόμων που ταξιδεύουν για λόγους υγείας, με αίθουσες συναθροίσεων για πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής ή φωτογραφίας, με επιστημονικά και επιχειρηματικά συνέδρια, με καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα χορευτικές βραδιές, συμβάλλοντας κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην πολιτισμική ανάπτυξη μιας χώρας. Ακόμη, μια ξενοδοχειακή μονάδα μπορεί να προσφέρει υπηρεσίες σε ανθρώπους οι οποίοι μετακινούνται για επαγγελματικούς λόγους.

Τα ξενοδοχεία αποτελούν το βασικό γρανάζι της τουριστικής μηχανής και ο τουρισμός αποτελεί στοιχείο εκπολιτισμού του ανθρώπου, ενώ ταυτόχρονα διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες του, μέσω της συνάντησης διάφορων λαών, της ανταλλαγής απόψεων και ιδεών, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια πολιτιστική διεύρυνση. Επίσης, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν στην εισαγωγή συναλλάγματος στη χώρα, αλλά και στην ενίσχυση των οικονομικών πόρων κάθε τοπικής αυτοδιοίκησης. Ένα ξενοδοχείο μπορεί να λειτουργήσει είτε ως ανεξάρτητη μονάδα είτε ως παράρτημα μεγάλης ξενοδοχειακής αλυσίδας, η οποία ελέγχει διοικητικά ένα σύνολο ξενοδοχείων που βρίσκονται σε διαφορετικές περιοχές. Η ξενοδοχειακή διοίκηση στις περίπτωση αυτή, αποτελείται από ένα κέντρο αποφάσεων, με κοινό σύστημα οργάνωσης και λειτουργίας, ενώ παράλληλα επιδιώκει να παρέχει υψηλό επίπεδο υπηρεσιών (IOBE, 2012).

1.2 Τα χαρακτηριστικά ενός ξενοδοχείου

Τα γνώρισμα που προσδιορίζουν ένα ξενοδοχείο είναι αρχικά η περιοχή στην οποία βρίσκεται. Το χαρακτηριστικό αυτό αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα προσδιορισμού του χαρακτήρα του ξενοδοχείου. Δεύτερο γνώρισμα είναι οι εγκαταστάσεις που διαθέτει η ξενοδοχειακή μονάδα και οι διευκολύνσεις που μπορεί να παρέχει από πλευράς παροχής υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα η ύπαρξη εστιατορίου, μπαρ, χώρων αναψυχής και άθλησης. Ένα τρίτο και πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που διαθέτει ένα ξενοδοχείο είναι η εξυπηρέτηση προς το καταναλωτικό κοινό. Κάθε ξενοδοχείο χαρακτηρίζεται από τη δική του διαθεσιμότητα και ποικιλία παρεχόμενων υπηρεσιών, το είδος και την ποιότητά τους σε όρους αρχιτεκτονικής, προσωπικής φροντίδας, ταχύτητας και αποτελεσματικότητας. Ένα ακόμη βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα κάθε ξενοδοχείου είναι η εικόνα με την οποία παρουσιάζεται στο καταναλωτικό του κοινό και ποια μέσα χρησιμοποιεί το ξενοδοχείο ώστε να γίνει αντιληπτή η εικόνα αυτή από τους καταναλωτές. Ένα τελευταίο, αλλά καθόλου ασήμαντο στοιχείο είναι το κόστος των υπηρεσιών του, δηλαδή το αντάλλαγμα που προσφέρουν οι καταναλωτές, ώστε να εκμεταλλευτούν τις παροχές του ξενοδοχείου (Jones & Lockwood, 1989).

Ο συνδυασμός των προαναφερθέντων 5 στοιχείων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος ενός γενικού συνόλου μιας επιχειρηματικής ιδέας (Jones & Lockwood, 1989). Η ποιότητα των υπηρεσιών φιλοξενίας που παρέχονται από μια ξενοδοχειακή μονάδα εξαρτάται από τη διαρθρωτική οργάνωση των υλικών μέσων που διαθέτουν καθώς επίσης και από το προσωπικό που απασχολείται για τον σκοπό αυτό. Σε πολλές περιπτώσεις, η παροχή υπηρεσιών εστίασης μπορεί ακόμα και να αυξήσει τη ζήτηση υπηρεσιών φιλοξενίας (McIntosh, et al., 2002).

1.3 Κατηγορίες ξενοδοχείων

Τα ξενοδοχεία υποδιαιρούνται σε πολλές ξεχωριστές κατηγορίες. Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά οι διάφορες διακρίσεις (Ηγουμενάκης, 1997), (Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2000):

Αναλόγως με τη γεωγραφική περιοχή στην οποία ευρίσκονται τα ξενοδοχεία, διακρίνονται σε ξενοδοχεία αστικά, παραθαλάσσια ή ορεινά. Αναφορικά με την ακριβή τοποθεσία στην οποία είναι εγκαταστημένο ένα ξενοδοχείο, διακρίνεται σε ξενοδοχείο κέντρου- πόλης, παραλιακό, στον αυτοκινητόδρομο. Μια άλλη κατηγοριοποίηση είναι ο χρόνος λειτουργίας, οπότε και διαχωρίζονται σε ξενοδοχειακές ομάδες συνεχούς και εποχικής λειτουργίας. Μια άλλη παράμετρος που καθορίζει την κατηγορία του ξενοδοχείου είναι τα μεταφορικά μέσα, οπότε και διακρίνονται σε μοτέλ και ξενοδοχεία αεροδρομίου. Ανάλογα με το κοινό που επισκέπτεται τα ξενοδοχεία αυτά, έχουμε τα επιχειρηματικά, διακοπών και συνεδριακά ξενοδοχεία. Μια άλλη κατηγοριοποίηση που αφορά στο καταναλωτικό κοινό των ξενοδοχείων είναι τα ξενοδοχεία Διερχόμενων Πελατών, Μαζικού Τουρισμού, Για ένα άτομο μόνο, Οικογενειακού Τουρισμού, Για Ζευγάρια, Γυμνιστών, Μακράς διαμονής (π.χ. φοιτητές, μετανάστες). Ανάλογα με τη χρονική διάρκεια της επίσκεψης ένα ξενοδοχείο μπορεί να χαρακτηριστεί ως transit/συγκοινωνιακών κέντρων και ως ξενοδοχείο διαμονής.

Τα ξενοδοχειακά καταλύματα κατηγοριοποιούνται και σύμφωνα με τα αστέρια ποιότητας που έχουν αποκτήσει, τη διοίκησή τους και τη γενικότερη οργανωσιακή τους δομή (Ηγουμενάκης, 1997),(Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2000): συνεπώς, σύμφωνα με την κατηγορία ποιότητας, τα ξενοδοχεία διακρίνονται σε πολυτελείας, δηλαδή 5ης τάξης και αναλόγως με τον αριθμό των αστερών κατεβαίνουν κατηγορία (μέχρι 1 αστέρι). Τα

ξενοδοχεία, είναι δυνατό να είναι ανεξάρτητα, να ανήκουν σε αλυσίδες ή ομίλους, ανάλογα το ιδιοκτησιακό καθεστώς της εκάστοτε ξενοδοχειακής μονάδας. Σύμφωνα με τις παροχές ενός ξενοδοχείου, το ξενοδοχείο αυτό μπορεί χαρακτηριστεί ως απλής εκμετάλλευσης, δηλαδή να προφέρει μόνο διαμονή, σύνθετης εκμετάλλευσης, δηλαδή διαμονή, διατροφή και άλλες υπηρεσίες και All inclusive, δηλαδή στην τιμή του πακέτου να περιλαμβάνονται όλες οι υπηρεσίες. Αναλόγως με τις κτιριακές εγκαταστάσεις τις οποίες διαθέτουν τα ξενοδοχεία, μπορούν να διακριθούν σε πολυώροφα, σε ξενοδοχεία με πτέρυγες, ανεξαρτήτων οικισμών και μεικτά. Όσον αφορά στη διάκριση σχετικά με την οργάνωση και τη διοίκηση γίνεται διάκριση σε σχέση με τα κριτήρια της περιοχής και θέσης εγκατάστασης και με το κριτήριο ιδιοκτησιακού καθεστώτος και μανάτζμεντ.

1.4 Ξενοδοχειακή κατάταξη

Μέχρι το 2003, η κατάταξη των ξενοδοχειακών μονάδων στην Ελλάδα είχε ως εξής: Τα ξενοδοχεία διαχωρίζονταν σε 6 διαφορετικές κατηγορίες, ανάλογα με την πληρότητα των κριτηρίων που αφορούσαν στην δομική υποδομή και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Οι κατηγορίες αυτές ήταν έως τότε τα ξενοδοχεία πολυτελείας και 1ης έως 5ης τάξης.

Όμως, από το 2004 και ύστερα, η κατάταξη των ξενοδοχείων άλλαξε και γινόταν πλέον με αστέρια. Η καθιέρωση της κλίμακας αστεριών ήταν από το 1 έως το 5, όπου 5 το μέγιστο. Η κλίμακα αστερών, καθορίζεται με βάση το επίπεδο, την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και τις τεχνικές του εγκαταστάσεις. Για να προκύψει η κατάταξη, γίνεται αξιολόγηση ορισμένων χαρακτηριστικών για κάθε ξενοδοχείο. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι, για παράδειγμα, το κτίριο, η υποδοχή, τα δωμάτια, η καθαριότητα, κ.ά.. Κάθε ένα από αυτά τα χαρακτηριστικά περιλαμβάνει πλήθος υποκατηγοριών, στα οποία, ανάλογα της αξιολόγησης, δίδονται μόρια. Τα συνολικά μόρια προσδίδουν και τα αντίστοιχα αστέρια στο ξενοδοχείο(Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο, 2005).

1.5 Το ξενοδοχειακό Προϊόν

Οι βασικές υπηρεσίες ενός ξενοδοχείου σχετίζονται με την παροχή διαμονής, εστίασης και αναψυχής, δηλαδή μια ξενοδοχειακή μονάδα περιέχει 3 διαφορετικά είδη επιχειρήσεων κάτω από την ίδια στέγη (Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2000). Πιο συγκεκριμένα, οι υπηρεσίες αυτές παρουσιάζονται συνοπτικά ακολούθως: Η πιο χαρακτηριστική και σημαντική υπηρεσία ενός ξενοδοχείου είναι η παροχή διαμονής. Στην περίπτωση αυτή, μιλάμε για μια άυλη υπηρεσία, στην οποία δεν αγοράζει ο καταναλωτής ένα υλικό προϊόν. Μια ακόμη πιθανή υπηρεσία ενός ξενοδοχείου είναι η παροχή ποτών. Πρόκειται για μια υπηρεσία, η οποία περιέχει μια λειτουργία λιανικής πώλησης. Το εν λόγω προϊόν είναι πιο απτό, αλλά περιέχει ένα στοιχείο υπηρεσίας. Τέλος, μια ακόμη υπηρεσία που μπορεί να παρέχει ένα ξενοδοχείο είναι η παροχή φαγητού, η οποία αποτελεί μια υπηρεσία- προϊόν, καθώς περιλαμβάνει τη λειτουργία παραγωγής αλλά και τη διάθεση προϊόντων. Το προϊόν είναι κατά βάση υλικό και έχει ένα σημαντικό συστατικό στοιχείο υπηρεσίας.

Σκοπός για την επιτυχημένη πορεία μιας ξενοδοχειακής επιχείρησης είναι η προσφορά ενός ανταγωνιστικού ξενοδοχειακού προϊόντος στους πελάτες (Jones & Lockwood, 1989). Η πιο σημαντική συνταγή για την επιτυχή λειτουργία ενός ξενοδοχείου είναι ο συνδυασμός άυλων και υλικών στοιχείων που το συνθέτουν. Το ξενοδοχειακό προϊόν

είναι αποτέλεσμα σύνθεσης ενός συνόλου παραγόντων όπως για παράδειγμα οι παρακάτω: τα χαρακτηριστικά της ευρύτερης περιοχής εγκατάστασης και λειτουργίας του ξενοδοχείου, το φυσικό και τεχνικό περιβάλλον που περιβάλλει το ξενοδοχείο, η εικόνα του ξενοδοχείου, δηλαδή η αρχιτεκτονική, η διακόσμηση και η διαρρύθμιση αυτού, τα υλικά αγαθά που προσφέρει το ξενοδοχείο (φαγητά, ποτά, κ.λπ.), η εξυπηρετικότητα και η θετική διάθεση των εργαζομένων, οι ανέσεις που διαθέτει το ξενοδοχείο (θέα, ευκολίες δωματίων, καθαριότητα), οποιαδήποτε άλλη ευκολία που σχετίζεται με τη διασκέδαση.

Λόγω της μεγάλης ποικιλίας της σύνθεσής του, το ξενοδοχειακό προϊόν παρουσιάζει ιδιότυπο χαρακτήρα, μιας και δεν αποθηκεύεται και δε δύναται να μεταφερθεί (Ηγουμενάκης, 2004). Συγκεκριμένα, ένα άδειο δωμάτιο το οποίο δεν έχει έσοδα (Βαρβαρέσος, 2000), δεν είναι δυνατό να μεταφερθεί και να διανεμηθεί σε άλλες αγορές (Millins, 1992). Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι η διάρθρωση των εξόδων, διαμορφώνεται με σκοπό να υπάρχουν υψηλά σταθερά έξοδα και όχι μεταβλητά (Cowell, 1984).

1.6 Προβλήματα και προοπτικές του ξενοδοχειακού κλάδου

Με βάση τα στατιστικά δεδομένα που παρουσίασε μετά από έρευνά της η (Hellastat) (2009, τα σημαντικότερα προβλήματα του ξενοδοχειακού κλάδου αφορούν στη διάρθρωση του κλάδου, με κυριότερα τα εξής: την εξάρτηση των ξενοδοχείων από τους tour operators που έχουν σκοπό την προσέλκυση τουριστών, την εκπαίδευση χαμηλής ποιότητας που έχει ως αποτέλεσμα την εξειδίκευση του ξενοδοχειακού προσωπικού, την προσέλκυση τουριστών χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος, τον κορεσμό των δημοφιλών προορισμών, τις ελλείψεις στο χωροταξικό σχέδιο των τουριστικών προορισμών, τον έντονο εποχικό χαρακτήρα του τουρισμού, που περιορίζεται ως επί το πλείστον το καλοκαίρι, την ανεξέλεγκτη εξάπλωση μικρών επιχειρήσεων παροχής καταλύματος, την παράνομη λειτουργία ορισμένων από αυτά, γεγονός το οποίο δυσφημεί το ελληνικό τουριστικό προϊόν, το υψηλό κόστος παροχής υπηρεσιών εκτός ξενοδοχείου, τις ανεπαρκείς υποδομές εκτός των δημοφιλών προορισμών, τον εντεινόμενο ανταγωνισμό από γείτονες χώρες.

Επιπλέον, σχετικά με τις προοπτικές προόδου που παρουσιάζει ο ξενοδοχειακός κλάδος, η έρευνα της Hellastat τονίζει ότι είναι σημαντικό να ολοκληρωθεί η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ώστε να βελτιωθεί η τουριστική κίνηση κατά τη διάρκεια του χρόνου, να διαμορφωθεί νέο χωροταξικό πλαίσιο, να μετριασθεί ο ανταγωνισμός στις αεροπορικές μεταφορές, να αναπτυχθούν νέες υποδομές στην επικράτεια, και τέλος να αυξηθούν τα κονδύλια για τον τουρισμό (Λαλούμης & Ρούπας, 2000).

1.7 Ξενοδοχεία στην Ελλάδα

Η ύπαρξη τουριστικών καταλυμάτων είναι αναγκαία για την εξυπηρέτηση των διαφόρων ειδών και μορφών τουρισμού. Τα τουριστικά καταλύματα ικανοποιούν βασικές ανάγκες των τουριστών στον τόπο προορισμού τους (διαμονή, τροφή, ψυχαγωγία, κτλ.) και αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής (Κολτσιδόπουλος, 2000).

Ανάλογα με την περιοχή που βρίσκονται τα ξενοδοχεία διακρίνονται σε:

- Αστικά: βρίσκονται σε αστικά κέντρα
- Παραθεριστικά: βρίσκονται στην ευρύτερη περιφέρεια και στην πλειοψηφία τους σε παραθαλάσσιες και νησιώτικες περιοχές, αν πρόκειται για θερινά, και σε ορεινές περιοχές τα χειμερινά.
- Ξενοδοχεία-θεραπευτήρια: βρίσκονται κοντά σε ιαματικές πηγές ή σε περιοχές με ιδιαίτερα καλές κλιματολογικές συνθήκες

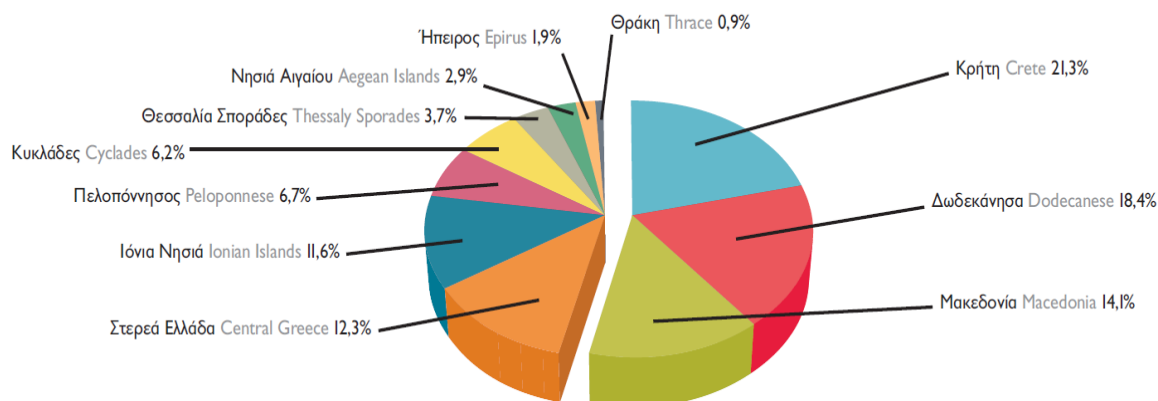
Ανάλογα με τη χρονική περίοδο που λειτουργούν μέσα στο έτος τα ξενοδοχεία διακρίνονται σε:

- Ξενοδοχεία που λειτουργούν σε δωδεκάμηνη βάση
- Ξενοδοχεία εποχικής λειτουργίας.

Ανάλογα των υποδομών και των προσφερομένων υπηρεσιών διακρίνονται σε ξενοδοχεία 5, 4, 3, 2, 1 αστέρων ή Α, Β, Γ, Δ και Ε κατηγορίας.

Τέλος, σύμφωνα Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ) διακρίνονται οι εξής τύποι ξενοδοχείων (Ε.Ο.Τ.):

- Ξενοδοχείο κλασικού τύπου: το οποίο περιλαμβάνει κοινόχρηστους χώρους υποδοχής, παραμονής, εστίασης και αναψυχής. Διαθέτει το λιγότερο 10 δωμάτια και μπορεί να είναι ένα κτίριο η ένα συγκρότημα κτιρίων.
- Ξενοδοχείο τύπου μοτέλ: αυτά τα ξενοδοχεία βρίσκονται εκτός πόλεων και κατοικούμενων περιοχών, κοντά σε οδικές αρτηρίες μεγάλης κυκλοφορίας που ενώνουν αστικά και τουριστικά κέντρα με μεγάλες αποστάσεις. Αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση των ατόμων που μετακινούνται με αυτοκίνητο. Διακρίνονται σε Α και Β τάξης.
- Ξενοδοχεία τύπου ξενώνα: τα ξενοδοχεία αυτά διαφέρουν από τα ξενοδοχεία κλασικού τύπου καθώς έχουν μειωμένες απαιτήσεις εξυπηρέτησεων. Κατατάσσονται σε τάξεις πολυτελείας, Α, Β και ξενώνες νεότητας.
- Ξενοδοχείο επιπλωμένων διαμερισμάτων: διαθέτει κοινόχρηστους χώρους παραμονής πελατών, βοηθητικούς χώρους, δωμάτια με λουτρό και μικρό μαγειρείο.
- Μεικτή εγκατάσταση: ξενοδοχεία κλασικού τύπου και επιπλωμένων διαμερισμάτων. Διαθέτουν κοινόχρηστους χώρους υποδοχής, παραμονής, εστίασης και αναψυχής. Χαρακτηριστικό είναι ότι το μέγεθος τους το οποίο πρέπει να είναι μεγαλύτερο από 300 κλίνες.
- Οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις: είναι τουριστικές εγκαταστάσεις με ρεσεψιόν και πρόκειται για υπαίθριους χώρους όπου παρέχεται δυνατότητα διαμονής, σίτισης και αναψυχής τουριστών που διαθέτουν ή όχι δικές τους σκηνές ή τροχόσπιτα.
- Αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα: είναι τουριστικές εγκαταστάσεις που διαθέτουν μόνο ανεξάρτητους χώρους διανυκτέρευσης και παραμονής πελατών χωρίς υποχρεωτικές εξυπηρετήσεις.
- Τουριστικές εγκαταστάσεις διημέρευσης: περιλαμβάνουν μόνο χώρους εστίασης και αναψυχής.

Σχεδιάγραμμα 1: Ποσοστιαία Κατανομή Ξενοδοχειακών Κλινών ανά Περιφέρεια, 2011

Πηγή: ΣΕΤΕ

1.8 Οργάνωση ξενοδοχείων

Κάθε ξενοδοχείο πρέπει να διαθέτει κάποια τμήματα, τα οποία πρέπει να συνυπάρχουν και να συνεργάζονται σωστά προκειμένου να μπορέσουν να ικανοποιήσουν τον τελικό καταναλωτή, δηλαδή τον τουρίστα. Κάθε τμήμα είναι απαραίτητο να λειτουργεί συλλογικά και να έχει σαν σκοπό το γενικό σκοπό της ξενοδοχειακής μονάδας. Για να πραγματοποιηθεί αυτό θα πρέπει να γίνει επιμερισμός των εργασιών στο προσωπικό του ξενοδοχείου. Ο καταμερισμός αυτός μπορεί να γίνει είτε λειτουργικά (με βάση τις λειτουργίες των υπαλλήλων) είτε γεωγραφικά (με βάση τη γεωγραφική θέση να καθορίζεται η ιεραρχία).

Κάθε ξενοδοχείο για να μπορέσει να προσελκύσει πελάτες πρέπει να έχει καλή οργάνωση. Υπάρχουν η τυπική μορφή οργάνωσης και η άτυπη. Στην ουσία η τυπική μορφή είναι αυτή όπου όλο το προσωπικό του ξενοδοχείου πρέπει να συνεργάζονται για να πετύχει κοινούς στόχους. Οι σχέσεις μεταξύ του προσωπικού του ξενοδοχείου σε αυτήν την περίπτωση είναι συγκεκριμένες και ορίζονται. Στην άτυπη μορφή, το προσωπικό του ξενοδοχείου έχει και άτυπες σχέσεις. Μπορεί κάποιοι εργαζόμενοι να παίρνουν πρωτοβουλίες για το γενικό καλό όλου του προσωπικού.

Η διοίκηση του ξενοδοχείου πρέπει να γνωστοποιήσει σε όλο το προσωπικό του τους στόχους του ξενοδοχείου αλλά και τους στόχους του κάθε τμήματος ξεχωριστά καθώς και τη μορφή της εξειδίκευσης που θα ακολουθήσει η κάθε ξενοδοχειακή μονάδα. Πρέπει, επίσης, να καθορίσει τον βαθμό της εξουσίας που θα έχει κάθε υπάλληλος καθώς και την αλυσίδα ελέγχου του προσωπικού, δηλαδή ποιος θα ασκεί τον έλεγχο σε ποιους. Πρέπει να καθοριστεί ο τρόπος με τον οποίο θα συντονίζονται οι δραστηριότητες του ξενοδοχείου και ο καταμερισμός των αρμοδιοτήτων. Τέλος, πρέπει να επιτευχθεί η συμμόρφωση του προσωπικού στους κανόνες λειτουργίας του ξενοδοχείου προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισορροπία ανάμεσα στο προσωπικό του.

Μια ξενοδοχειακή μονάδα επηρεάζεται από το εσωτερικό περιβάλλον της που μπορεί να είναι διάφοροι οικονομικοί (δάνεια μετοχές), τεχνολογικοί (εξοπλισμός εστιατορίων,

υπολογιστές, τηλεοράσεις κ.ά.), φυσικοί (κτίμα) και ανθρώπινοι πόροι (στελέχη, προσωπικό κ.λπ.). Και από το εξωτερικό περιβάλλον της που μπορεί να είναι το φυσικό περιβάλλον (κλιματολογικές συνθήκες, γεωμορφολογία της περιοχής), το νομικό πλαίσιο (ρυθμιστικές παρεμβάσεις της πολιτείας), η διαθέσιμη τεχνολογία (crm, κρατήσεις on-line), η αγορά (σχέσεις με τους προμηθευτές), και το πολιτικό (είναι ασταθές εξ' αιτίας των αποφάσεων της κυβέρνησης), το (κουλτούρα, αξιοθέατα, μνημεία) και το οικονομικό περιβάλλον (είναι ασταθές εξ' αιτίας της οικονομικής κρίσης) (Μπαφούνης & Κατσαίτης, 2005).

Κάθε ξενοδοχείο διαθέτει κάποια τμήματα και τοποθετεί τους υπαλλήλους του σε αυτά. Το κάθε τμήμα έχει έναν συγκεκριμένο ρόλο που βοηθάει το σύνολο του ξενοδοχείου. Το προσωπικό του κάθε τμήματος έχει συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Τα τμήματα ενός ξενοδοχείου είναι(Μπαφούνης & Κατσαίτης, 2005):

1. Τμήμα Δωματίων

Το τμήμα των δωματίων είναι αυτό που ενοικιάζει τα δωμάτια στους πελάτες. Περιλαμβάνει το τμήμα υποδοχής που κύρια αρμοδιότητα του είναι η ενοικίαση των δωματίων, η υποδοχή των πελατών και η μεταφορά των αποσκευών τους και το τμήμα ορόφων που αρμοδιότητά του είναι ο καθαρισμός των δωματίων και των κοινόχρηστων χώρων.

2. Τμήμα Επισιτιστικών (Food and Beverage)

Το τμήμα αυτό περιλαμβάνει τα εστιατόρια, τα μπαρ, τις αίθουσες δεξιώσεων και την κουζίνα, το ζαχαροπλαστείο καθώς και όλες τις αρμοδιότητές τους.

3. Τμήμα Προσωπικού

Η κυριότερη αρμοδιότητα του τμήματος προσωπικού του ξενοδοχείου είναι η πρόσληψη του κατάλληλου προσωπικού για την κατάλληλη θέση, η εκπαίδευση και η εξέλιξη του προσωπικού του. Το τμήμα του προσωπικού είναι σε άμεση συνεργασία με το οικονομικό τμήμα για να κανονίσουν τον αριθμό του προσωπικού, την ασφάλειά του κ.ά. Επίσης, το τμήμα προσωπικού φροντίζει για τις καλές συνθήκες εργασίας του προσωπικού καθώς και για τα δικαιώματά του.

4. Τμήμα Μάρκετινγκ

Το τμήμα μάρκετινγκ έχει σκοπό την προβολή και τη διαφήμιση του ξενοδοχείου στον πελάτη- τουρίστα. Έτσι, το τμήμα μάρκετινγκ του ξενοδοχείου πρέπει να έρχεται σε επαφή με τουριστικά γραφεία και tour operators προκειμένου να διαφημιστεί μέσα από αυτά το ξενοδοχείο. Επίσης, το σημαντικότερο μέσω της διαφήμισης είναι το διαδίκτυο. Πολλά στελέχη του μάρκετινγκ αφιερώνουν πολύ χρόνο στο site του ξενοδοχείου προκειμένου να δημιουργήσουν προσφορές, τουριστικά πακέτα και διάφορα event έτσι ώστε να προσελκύσουν όσους περισσότερους πελάτες μπορούν.

5.Οικονομικό Τμήμα

Το οικονομικό τμήμα του ξενοδοχείου αναλαμβάνει όλα τα οικονομικά θέματα όπως είναι ο προϋπολογισμός, οι λογιστικές εγγραφές, η απογραφή, οι αποσβέσεις, ο ισολογισμός, η μισθοδοσία του προσωπικού κ.ά. Επίσης, ασχολείται με τη διαθεσιμότητα των οικονομικών πόρων του ξενοδοχείου και συνεργάζεται με τον Διευθυντή του ξενοδοχείου.

6.Τμήμα Συντήρησης

Το τμήμα συντήρησης είναι πολύ σημαντικό για το ξενοδοχείο γιατί από αυτό εξαρτάται η λειτουργικότητά του. Για τη συντήρηση του ξενοδοχείου λοιπόν, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι μεταβλητές χρόνος, ανθρώπινο δυναμικό και παρούσες συνθήκες.

7.Τμήμα Ασφάλειας

Το τμήμα αυτό περιλαμβάνει εξειδικευμένο προσωπικό (security) που είναι υπεύθυνο για την φύλαξη και την επιτήρηση του ξενοδοχείου 24 ώρες το 24ωρο.

8.Διεύθυνση

Ο Διευθυντής του ξενοδοχείου συντονίζει και οργανώνει όλες τις λειτουργίες του και δίνει αναφορά στον ιδιοκτήτη του ξενοδοχείου και στους μετόχους. Η διοίκηση του ξενοδοχείου αποτελείται από τον διοικητικό συμβούλιο, τη γενική συνέλευση και τον γενικό διευθυντή.

9.Τμήμα Ψυχαγωγίας και Άθλησης

Το τμήμα αυτό περιλαμβάνει εγκαταστάσεις και εξειδικευμένο προσωπικό που έχουν σαν στόχο να ψυχαγωγήσουν και να αναπτύξουν κάποιες δραστηριότητες για τους πελάτες. Σε αυτό το τμήμα ανήκουν τα διάφορα σπορ και τα γυμναστήρια που μπορεί να υπάρχουν στο ξενοδοχείο.

10.Τμήμα Εφοδιαστικής Αλυσίδας

Το τμήμα της εφοδιαστικής αλυσίδας είναι το τμήμα που είναι υπεύθυνο για την ύπαρξη όλων των αναλώσιμων αγαθών στο ξενοδοχείο. Το τμήμα αυτό πρέπει να συνεργάζεται με το οικονομικό τμήμα και να διενεργεί άμεσα και γρήγορα τις ενέργειές του. Το τμήμα αυτό περιλαμβάνει και την αποθήκη.

11.Καταστήματα

Τέλος, μέσα στα ξενοδοχεία πολλές φορές υπάρχουν και διάφορα καταστήματα. Αυτά μπορεί να είναι περιοδικών, τσιγάρων, κομμωτήρια, καταστήματα δώρων κ.λπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Φυσικό περιβάλλον

Με τη λέξη περιβάλλον εννοούμε ένα σύνολο από φυσικούς και ανθρωπογενείς παράγοντες που με την αλληλεπίδρασή τους επηρεάζουν την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων, την ανάπτυξη ολόκληρης της κοινωνίας και το οικολογικό περιβάλλον. Το έδαφος, το υπέδαφος, η χλωρίδα, η πανίδα, τα νερά, ο αέρας, η θάλασσα, όλοι οι φυσικοί πόροι και όλα τα στοιχεία που συνθέτουν τον πολιτισμό μπορεί να αποτελούν το περιβάλλον. Το περιβάλλον συνήθως διαταράσσεται από τον άνθρωπο. Πολλές φορές ο άνθρωπος επηρεάζει αρνητικά το περιβάλλον με διάφορες ενέργειες του και διαταράζει τις ισορροπίες του (Ξένος & Ξένου, 2005).

Περιβάλλον θεωρείται ένα σύνολο πραγμάτων, φαινομένων και ενεργειών που επεμβαίνουν σαν δραστικοί παράγοντες στη λειτουργία των βιολογικών συστημάτων και από τους οποίους εξαρτάται η ύπαρξη των ζωντανών οργανισμών (Κικικίδης, 1997).

Στο φυσικό περιβάλλον εντάσσονται όλοι οι ζωντανοί οργανισμοί και η άβια ύλη που έχουν δημιουργηθεί με φυσικό τρόπο, δηλαδή δεν έχουν δημιουργηθεί με την βοήθεια του ανθρώπινου παράγοντα. Ο άνθρωπος και το περιβάλλον είναι δύο έννοιες συνδεδεμένες μεταξύ τους. Ο άνθρωπος επηρεάζεται καθημερινά από το περιβάλλον στο οποίο ζει, από τις κλιματολογικές συνθήκες και από τα ζωτικά ή φυτικά είδη του περιβάλλοντος. Ο άνθρωπος προσαρμόζεται στο περιβάλλον και το επηρεάζει. Μπορεί το περιβάλλον του ανθρώπου στο οποίο ζει επηρεάζει σημαντικά την υγεία του ανθρώπου. Επομένως, όταν το περιβάλλον απειλείται, ταυτόχρονα είναι σαν να απειλείται και η ζωή του ανθρώπου.

Το περιβάλλον μπορεί να διακριθεί σε δύο κατηγορίες: στο φυσικό και στο τεχνητό. Στο φυσικό περιβάλλον κατατάσσονται όλα εκείνα που βρίσκονται στη φύση ανεξάρτητα από τον άνθρωπο δηλαδή το έδαφος, η πανίδα, η χλωρίδα, το κλίμα κ.ά. Αντίθετα, στο τεχνητό περιβάλλον ανήκουν όλα εκείνα που δημιουργήθηκαν με την συμβολή του ανθρώπινου παράγοντα (Sarre, et al., 1987).

Ο άνθρωπος επιθυμεί να χρησιμοποιεί το φυσικό περιβάλλον για να καλύψει κάποιες από τις ανάγκες του. Έτσι, χρησιμοποιεί το νερό, τον αέρα και το έδαφος για διάφορες δραστηριότητές του. Με αυτόν τον τρόπο ο άνθρωπος επιδρά στο φυσικό περιβάλλον και πολλές φορές το υποβαθμίζει σε μεγάλο βαθμό.

Το 1950 επήλθε η μεγάλη οικονομική ανάπτυξη του πλανήτη. Οι επιπτώσεις της οικονομικής ανάπτυξης στο περιβάλλον είναι αισθητές μέχρι και σήμερα. Η έντονη βιομηχανοποίηση έχει μεγάλες συνέπειες στο περιβάλλον. Σήμερα, το περιβάλλον αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα όπως το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η τρύπα του όζοντος, η ρύπανση της ατμόσφαιρας κ.ά. (Τούντας, 2000)

2.2 Ρύπανση και μόλυνση του φυσικού περιβάλλοντος

Η ρύπανση του περιβάλλοντος είναι ουσιαστικά η μεταφορά βλαβερών ουσιών ή ενέργειας σε ποσότητες ικανές να προκαλέσουν καταστροφές στο περιβάλλον και να το κάνουν ακατάλληλο για τους ανθρώπους και για τους ζωντανούς οργανισμούς που αυτό διαθέτει. Υπάρχουν πολλές μορφές μόλυνσης του περιβάλλοντος η χημική, η ηχητική, η ραδιενεργή, η αισθητική, η βιολογική και η θερμική ανάλογα με τα στοιχεία που εκπέμπονται στο περιβάλλον. Το περιβάλλον επηρεάζεται από φυσικά αίτια και από ανθρωπογενή αίτια. Τα φυσικά αίτια μπορεί να είναι τα ηφαίστεια, οι πυρκαγιές κ.ά. Όμως από αυτά τα αίτια δεν προκαλούνται μεγάλες καταστροφές γιατί η φύση φροντίζει να καθαρίζει το περιβάλλον από αυτά. Τα ανθρωπογενή αίτια θεωρούνται τα αυτοκίνητα, η βιομηχανία, η παραγωγή ενεργειών κ.ά. δηλαδή οι ενέργειες του ανθρώπου που καταστρέφουν το περιβάλλον. Οι ανθρωπογενείς καταστροφές είναι πιο δύσκολες να αντιμετωπιστούν γιατί προκαλούν μεγάλες ποσότητες ρύπων σε ένα σημείο (Κιλικίδης, 1997).

Η μόλυνση του περιβάλλοντος δεν είναι το ίδιο με την ρύπανση. Η μόλυνση είναι η μεταφορά στο περιβάλλον ιών και μικροβίων που είναι επικίνδυνα για την υγεία των ανθρώπων και των οργανισμών που υπάρχουν στο περιβάλλον είτε των ζώων είτε των φυτών (Sarre, et al., 1987).

Υπάρχουν κάποιοι πιο σημαντικοί περιβαλλοντικοί κίνδυνοι για την υγεία όπως είναι το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Αυτό δημιουργήθηκε από τους πολλούς ρύπους που προέρχονται από τα αυτοκίνητα και από την παραγωγή ενέργειας με κάρβουνο και με πετρέλαιο. Κυρίως οι μεγάλες πόλεις είναι αυτές που ρυπαίνουν πιο πολύ το περιβάλλον με τους παραπάνω τρόπους. Το φαινόμενο του θερμοκηπίου έχει προκαλέσει αύξηση της θερμοκρασίας της γης και αν συνεχιστεί η θερμοκρασία σε ορισμένες περιοχές θα φτάσει σε τέτοια επίπεδα που θα είναι ανυπόφορη για τους ανθρώπους και για τα φυτά. Η αύξηση της θερμοκρασίας της γης με τη σειρά της προκαλεί λιώσιμο των πάγων και κατά συνέπεια άνοδο της στάθμης των θαλασσών. Με την άνοδο της θερμοκρασίας υπάρχει κίνδυνος να μειωθούν οι υδάτινοι πόροι αφού οι άνθρωποι θα χρειάζονται περισσότερο νερό για να ποτίσουν τα χωράφια τους και τις καλλιέργειές τους. Προκαλεί επίσης αλλαγή στο κλίμα της αφού έχουν μετακινηθεί οι ζώνες βροχόπτωσης από τον ισημερινό στο βορρά με αποτέλεσμα να επηρεαστεί και η αντοχή των φυτών και των καλλιεργειών. Τέλος, με το φαινόμενο του θερμοκηπίου έχει συνδεθεί και το φαινόμενο Ελ Νίνιο, δηλαδή η αύξηση της θερμοκρασίας στο κεντρικό και ανατολικό ειρηνικό ωκεανό. Γενικά η αύξηση της θερμοκρασίας στο πλανήτη επηρεάζει και την υγεία του ανθρώπου αφού επηρεάζει την λειτουργία της καρδιάς. Επηρεάζει και την φύση αφού μπορεί να προκαλέσει καταστροφές όπως πλημμύρες, κυκλώνες κ.ά.

Η μείωση του όζοντος στην ατμόσφαιρα είναι και αυτό ένα πρόβλημα που επηρεάζει την υγεία των ανθρώπων γιατί αυξάνονται οι υπεριώδης ακτίνες που φτάνουν στη γη. Το όζον δεν αφήνει την υπεριώδη ακτινοβολία του ήλιου να φτάσει στη γη αλλά καταστρέφεται από κάποια χημικά που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος. Έτσι, στην Ανταρκτική έχει ήδη δημιουργηθεί μία τρύπα ενώ υπάρχουν πολλές αραιώσεις του όζοντος σε πολλά σημεία. Η υπεριώδη ακτινοβολία μπορεί να προκαλέσει στον άνθρωπο εγκαύματα, προβλήματα με τα μάτια, καρκίνο του δέρματος κ.ά. Επίσης, καταστρέφει το φυτοπλαγκτόν και πολλά φυτά και επηρεάζει αρνητικά το φυσικό περιβάλλον (Τούντας, 2000).

Η ατμοσφαιρική ρύπανση είναι η ρύπανση του περιβάλλοντος από ακτινοβολία, από θόρυβο, από βλαβερές ουσίες και από μορφές ενέργειας. Η ατμοσφαιρική ρύπανση

επηρεάζει αρνητικά τους ανθρώπους, το φυσικό περιβάλλον και τους μικροοργανισμούς που ζουν σε αυτό.

Η ρύπανση των υδάτων είναι ένα σοβαρό πρόβλημα αφού επηρεάζει την ύδρευση, την ιχθυοκαλλιέργεια κ.ά. Τα νερά μπορεί να ρυπανθούν από μικρόβια, από χημικά και από φυσικούς παράγοντες. Μπορεί να επηρεαστούν από τα αστικά απόβλητα, από γεωργικά απόβλητα και από βιομηχανικά απόβλητα.

Η ρύπανση του εδάφους επίσης είναι ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα που προκαλείται από τις χημικές ουσίες που χρησιμοποιούνται στην βιομηχανία, από τα βιομηχανικά απόβλητα, από την εξόρυξη ορυκτών και μεταλλευμάτων και από τα αστικά απόβλητα. Η ρύπανση του εδάφους είναι τοπική και διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, ενώ οι μεγάλες πόλεις αντιμετωπίζουν πρόβλημα διάθεσης των αποβλήτων τους. Η ρύπανση του περιβάλλοντος διαφέρει ανάλογα με τον τρόπο ρύπανσης και οι παράγοντες που προκαλούν την μόλυνσή του παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στο ίδιο σημείο αφού δεν μπορούν να μετακινηθούν με τον άνεμο ή με το νερό. Οι διάφοροι τύποι ρύπων μπορούν να φτάσουν στο έδαφος από τον αέρα, από το νερό και από τα διάφορα απόβλητα.

Τα διάφορα χημικά προϊόντα που κυκλοφορούν στην αγορά μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά την υγεία των ανθρώπων και το φυσικό περιβάλλον. Τέλος, από τα διάφορα αστικά απόβλητα έχει επηρεαστεί και η βιοποικιλομορφία του εδάφους που αφορά την πανίδα, την χλωρίδα, τους μικροοργανισμούς και τα οικοσυστήματα (Μανιός, 2007).

2.3 Φυσικό περιβάλλον και τουρισμός

Οι επιδράσεις του τουρισμού στο περιβάλλον μπορεί να είναι άμεσες ή έμμεσες και μπορεί να είναι σε διάφορα επίπεδα. Σε τοπικό επίπεδο όπου δημιουργείται ανταγωνισμός στις δραστηριότητες που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον. Οι ανθρώπινες συνέπειες στο περιβάλλον από την τουριστική ανάπτυξη είναι η ρύπανση της θάλασσας ή του νερού, η ηχορύπανση κ.ά. Σε περιφερειακό επίπεδο υπάρχουν καταστροφές όπως μόλυνση βιοτόπων κ.ά. Ακόμα και σε διεθνές επίπεδο μπορεί να προκληθεί ρύπανση από την παραγωγή ενέργειας και να έχει δυσμενείς επιπτώσεις σε δασικές εκτάσεις, στην αλλαγή του κλίματος κ.ά. (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

Η έντονη ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να έχει αρνητικές επιδράσεις στο νερό, στο έδαφος και στον αέρα.

Κάθε ξενοδοχείο δαπανά σημαντική ποσότητα νερού προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι πελάτες του. Το κάθε ξενοδοχείο ή τουριστικό κατάλυμα που υπάρχει πρέπει να διαθέτει σε κάθε έναν τουρίστα πόσιμο νερό, νερό για να πλυθεί και νερό για να εξυπηρετήσει όλες τις ανάγκες του. Τα περισσότερα καταλύματα διαθέτουν φυτά και λουλούδια που μπορεί να δαπανήσουν σημαντικές ποσότητες νερού για να ποτιστούν. Ειδικά το καλοκαίρι που το κλίμα είναι αρκετά ξηρό για να συντηρηθούν όλα αυτά τα φυτά χρειάζονται μεγάλες ποσότητες νερού. Νερό επίσης απαιτείται και σε ένα γήπεδο γκολφ. Το νερό που συχνά δαπανείται στα παραπάνω επηρεάζει αρνητικά τις ανάγκες που έχουν οι άνθρωποι για προσωπική χρήση. Το καλοκαίρι πολλά νησιά αντιμετωπίζουν προβλήματα με το νερό λόγω των αυξημένων ποσοτήτων νερού που χρειάζονται οι τουρίστες. Το πρόβλημα είναι εποχιακό και τα δίκτυα πολλές φορές δεν μπορούν να διαχειριστούν μια τόσο μεγάλη αύξηση του νερού σε μικρό χρονικό διάστημα. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι το φαινόμενο της υπαλμύρωσης κυρίως σε αμμώδης περιοχές, το οποίο δεν μπορεί να αντιστραφεί.

Προβλήματα αντιμετωπίζει και το έδαφος ειδικά στις παραθαλάσσιες περιοχές. Το φυσικό υδρογραφικό δίκτυο που μεταφέρει ιζήματα από τις ψηλότερες περιοχές στις χαμηλότερες παρεμποδίζεται και πολλές φορές δεν μεταφέρονται σε περιοχές κοντά στη θάλασσα με αποτέλεσμα να δημιουργούνται φαινόμενα διάβρωσης. Για το λόγο αυτό δημιουργούνται πολλές φορές διάφορα τεχνικά έργα για να μην δημιουργηθεί η διάβρωση. Τα έργα αυτά συχνά προκαλούν προβλήματα στις γειτονικές περιοχές. Το φαινόμενο της διάβρωσης είναι πολύ σημαντικό περιβαλλοντικό πρόβλημα και οφείλεται κυρίως σε λάθος σχεδιασμούς εγκαταστάσεων, λιμενικών και άλλων υποδομών. Ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα που μπορεί να δημιουργηθεί από μεγάλα έργα σε παραθαλάσσιες περιοχές είναι οι πολλές αμμοληψίες. Για να δημιουργηθούν τουριστικές υποδομές όπως λιμάνια, ξενοδοχεία και άλλα πολλές φορές απαιτούνται αμμοληψίες. Πολλές τουριστικές περιοχές αντιμετωπίζουν επίσης προβλήματα μόλυνσης από τα απορρίμματα των τουριστικών εγκαταστάσεων και των τουριστών γενικά. Οι δήμοι δεν έχουν κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο για τα σκουπίδια με αποτέλεσμα να μαζεύονται και να μολύνουν το περιβάλλον.

Ο τουρισμός επιβαρύνει και την ατμόσφαιρα. Τα μέσα μεταφοράς που μεταφέρουν τους τουρίστες επιβαρύνουν με ρύπους την ατμόσφαιρα. Επίσης, η ατμόσφαιρα επιβαρύνεται και από τα καύσιμα για την παραγωγή ενέργειας κυρίως τις τουριστικές περιόδους (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

2.4 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις του τουρισμού

Όπως όλες οι δραστηριότητες του ανθρώπου, έτσι και ο τουρισμός έχει τις θετικές αλλά και τις αρνητικές επιπτώσεις του. Οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού αφορούν κυρίως το περιβάλλον.

Οι κυριότερες μορφές μόλυνσης του περιβάλλοντος είναι (Lickorish J., Jenkins C., 2004):

- Μόλυνση των υδάτων. Τα μεγάλα ξενοδοχεία και γενικά οι τουριστικές εγκαταστάσεις πρέπει να έχουν καλό σύστημα αποχέτευσης γιατί αλλιώς μπορεί να προκληθεί μόλυνση των υπόγειων υδάτων από τα βοθρολύματα. Επίσης, αν η έξοδος του συστήματος αποχέτευσης βρίσκεται κοντά σε κάποιο ποτάμι ή ακτή και τα λύματα δεν έχουν υποστεί επεξεργασία, οι εκροές θα μολύνουν την υδάτινη περιοχή.
- Ατμοσφαιρική ρύπανση. Η ατμοσφαιρική ρύπανση αφορά την μόλυνση του αέρα λόγω της μεγάλης συγκέντρωσης αυτοκινήτων από τουρίστες σε συγκεκριμένες περιοχές.
- Ηχορύπανση. Η ηχορύπανση αφορά τον θόρυβο που δημιουργείται από την συγκέντρωση πολλών τουριστών σε διάφορα μέρη όπως αξιοθέατα, πάρκα διασκέδασης κ.λπ.
- Οπτική ρύπανση. Οι τουριστικές εγκαταστάσεις σε κάποιες περιοχές μπορεί να μην ταιριάζουν με το στυλ ή να έχουν άσχημο σχεδιασμό.
- Συνωστισμός και συμφόρηση. Οι τουριστικές περιοχές που έχουν πολύ μεγάλη ζήτηση πολλές φορές προκαλούν δυσαρέσκεια στους κατοίκους των τουριστικών περιοχών με το συνωστισμό και την συμφόρηση που επικρατεί.
- Προβλήματα χρήσης γης. Σύμφωνα με τις αρχές σωστού τουριστικού σχεδιασμού, δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για τουριστική ανάπτυξη τμήματα γης που είναι κατάλληλα για άλλες χρήσεις, όπως η

- γεωργία, η κατασκευή κατοικιών ή χώρων αναψυχής, καθώς και περιοχές που θα έπρεπε να κηρυχθούν διατηρητέες.
- Διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας: Διάφορα είδη οικολογικών προβλημάτων μπορεί να προκύψουν από την ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη, όπως η υπερβολική χρήση του ευαίσθητου φυσικού περιβάλλοντος από τους τουρίστες, η οποία ίσως καταλήξει σε οικολογική καταστροφή.
  - Περιβαλλοντικοί κίνδυνοι. Μπορεί να προκληθούν καταστροφές όπως καθίζηση του εδάφους, πλημμύρες, μείωση της βλάστησης κ.λπ. Επίσης υπάρχει περίπτωση να καταστραφούν ή να φθαρούν αρχαιολογικοί χώροι εξ' αιτίας της μη σωστής χρήσης τους.
  - Ακατάλληλη διάθεση αποβλήτων. Μπορεί τα σκουπίδια ή τα μπάζα στις τουριστικές περιοχές εξ' αιτίας των πολλών επισκεπτών και των πολλών δραστηριοτήτων να προκαλέσουν την ρύπανση του περιβάλλοντος.

Εκτός από τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον, υπάρχουν και οι θετικές. Αν γίνει σωστή διαχείριση του περιβάλλοντος, τότε ο τουρισμός βοηθάει στην ανάδειξή του. Οι θετικές επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον μπορεί να είναι (Lickorish J., Jenkins C., 2004):

- Διατήρηση φυσικών χώρων που είναι σημαντικοί για κάποιον λόγο. Ο τουρισμός μπορεί να γίνει η πηγή των κονδυλίων για να συντηρηθούν πάρκα, χώροι αναψυχής και τουριστικά αξιοθέατα.
- Προστασία αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων. Ο τουρισμός αποτελεί κίνητρο για να προστατευτούν ιστορικοί και αρχαιολογικοί χώροι και άλλα αξιοθέατα.
- Βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Ο τουρισμός προσφέρει κίνητρο για την βελτίωση του περιβάλλοντος. Επίσης, συντελεί στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος με κάποιες τουριστικές εγκαταστάσεις.
- Βελτίωση της υποδομής. Λόγω του τουρισμού βελτιώνονται οι υποδομές σε αεροδρόμια, οδικά δίκτυα, συστημάτων ύδρευσης και αποχέτευσης, τηλεπικοινωνιών κ.λπ.

2.5 Πράσινος Τουρισμός

Πράσινος τουρισμός είναι ο τουρισμός εκείνος που αναβαθμίζει τα τοπικά πολιτιστικά στοιχεία, λειτουργεί κάτω από τον έλεγχο των τοπικών κοινωνιών, παρέχοντας απασχόληση, αλλά και διατηρώντας τα οικονομικά οφέλη εντός των τοπικών κοινωνιών (Bramwell, 1990). Συχνότερα ο όρος πράσινος τουρισμός χρησιμοποιείται για να προσελκύσει τουρίστες και αφορά την προστασία του περιβάλλοντος από τους ρύπους των ξενοδοχείων.

Σύμφωνα με τον Αγγλικό Οργανισμό Τουρισμού υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες τουριστών που έχουν σχέση με τον πράσινο τουρισμό. Υπάρχουν οι αδρανής τουρίστες που δεν ενδιαφέρονται για το περιβάλλον, οι περιστασιακοί τουρίστες που δείχνουν περιστασιακό ενδιαφέρον για το περιβάλλον ανάλογα με την περίπτωση, οι πράσινοι τουρίστες που λαμβάνουν υπόψη τους την πράσινη συμπεριφορά στις αποφάσεις τους και οι πρωτοπόροι ή οι σκούροι πράσινοι τουρίστες που δρουν πάντα με βάση την πράσινη συμπεριφορά (ETB, 1992).

Για όλα τα τουριστικά καταλύματα ή ξενοδοχεία που δρουν μέσα στην ελληνική επικράτεια μπορεί να υλοποιηθεί η πράξη "πράσινος τουρισμός". Η πράξη αυτή αφορά

την υλοποίηση επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού από τις παραπάνω επιχειρήσεις. Στόχος του "πράσινου τουρισμού" είναι η ανάπτυξη τουριστικής συμπεριφοράς των τουριστικών επιχειρήσεων, η αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών και η δημιουργία υποδομών με οικολογική συνείδηση. Όλες οι επιχειρήσεις που θα λάβουν μέρος σε αυτό το πρόγραμμα θα μπορούν να δημιουργήσουν τουριστικές υποδομές, να βελτιώσουν τις ήδη υπάρχουσες, να βελτιώσουν την ενεργειακή αποδοτικότητα των κτιρίων, να εξοικονομήσουν ενέργεια, να διαχειριστούν τα απορρίμματα και τα ύδατα. (Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού - Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Διαχείρισης και Εφαρμογής Δράσεων του Τομέα Τουρισμού, 2010).

2.6 Πράσινα Ξενοδοχεία

Τα πράσινα ξενοδοχεία πρώτον βοηθούν τον ιδιοκτήτη να εξοικονομεί χρήματα, δεύτερον προστατεύουν το περιβάλλον χωρίς να καταστρέφουν τους φυσικούς πόρους που διαθέτει και τρίτον βοηθούν τους τουρίστες να αναπτύξουν ή να εφαρμόσουν την περιβαλλοντική τους συνείδηση.

Σε μια έρευνα που πραγματοποίησε η Green Seal διαπιστώθηκε ότι ένα ξενοδοχείο που διαθέτει 150 δωμάτια καταναλώνει όσο 1004 νοικοκυριά σε ένα χρόνο. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι τα άτομα που μένουν στο σπίτι τους καταλαβαίνουν και ελέγχουν το νερό και το ρεύμα που σπαταλούν, ενώ στα ξενοδοχεία όχι, γιατί η σπατάλη αυτών δεν έχει αντίκτυπο στην τιμή του δωματίου (Καραμέρης, 2010).

Πολλοί τουρίστες προτιμούν τα "πράσινα ξενοδοχεία" για τις διακοπές τους. Το 80% των Γερμανών δηλώνουν ότι τα υψηλά περιβαλλοντικά πρότυπα είναι πολύ σημαντικά για αυτούς όταν κανονίζουν τις διακοπές τους. Επίσης, το ένα τρίτο από τους Αμερικάνους δηλώνουν ότι είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν κάτι παραπάνω για τις διακοπές τους αρκεί να μείνουν σε ξενοδοχεία πιο φιλικά για το περιβάλλον (Protothema, 2010).

Χώρες όπως η Ελλάδα που προσελκύουν τουρίστες για το φυσικό περιβάλλον τους και τις θάλασσές τους πρέπει να τα προστατεύουν και να τα φροντίζουν. Όταν οι τουρίστες επισκέπτονται μία από αυτές τις χώρες με σκοπό να απολαύσουν την φύση, τον ήλιο, τη θάλασσα και αντί αυτών συναντούν ηχορύπανση, μόλυνση, γεμάτες και βρόμικες παραλίες, διακοπές ρεύματος και νερού, κυκλοφοριακό πρόβλημα κ.ά. απογοητεύονται. Όλα τα παραπάνω είναι αποτελέσματα του μαζικού τουρισμού που υπάρχει σε πολλές περιοχές με σπουδαία αξιοθέατα.

Γι' αυτό το λόγο δημιουργήθηκε η ανάγκη να γίνουν τα πράσινα ξενοδοχεία, τα οποία είναι φιλικά προς το περιβάλλον και δεν το καταστρέφουν αλλά το αναδεικνύουν. Ο τουρισμός εξαρτάται απόλυτα από το φυσικό περιβάλλον και γι' αυτό το λόγο είναι σημαντικό να προστατευτεί το περιβάλλον έτσι ώστε να αναδειχτεί και να προσελκύσει τουρίστες που με τη σειρά τους θα επιφέρουν κέρδη οικονομικά, κοινωνικά περιβαλλοντικά και πολιτιστικά.

2.7 Με ποιους τρόπους μπορούν τα ξενοδοχεία να προστατέψουν το φυσικό περιβάλλον

Τα ξενοδοχεία μπορούν με πολλούς τρόπους να συμβάλουν στην αειφόρο ανάπτυξη μιας περιοχής. Πρέπει να προσπαθήσουν να αντισταθμίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις της τουριστικής συμπεριφοράς, ειδικά στις τοπικές κοινωνίες που δραστηριοποιούνται. Κάθε ξενοδοχείο μπορεί να συμβάλει στην προστασία του περιβάλλοντος κάνοντας κάποια βασικά πράγματα. Με την αειφόρο ανάπτυξη τα ξενοδοχεία μπορούν να προσελκύσουν επιπλέον και τουρίστες και να συμβάλουν στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Με αυτόν τον τρόπο και η περιοχή θα έχει όφελος και οι τουρίστες θα γνωρίσουν και άλλες εμπειρίες.

Τα οφέλη από τη σωστή διαχείριση των πόρων και την προστασία του περιβάλλοντος είναι πολλά. Προστατεύουν το περιβάλλον από τη μόλυνση και τη ρύπανση και πείθουν τους πελάτες να κάνουν το ίδιο. Ο τουρισμός είναι πολύ σημαντικός για την οικονομία μιας χώρας και ειδικά για την Ελλάδα, αλλά αν δεν προστατευτεί το περιβάλλον και οι φυσικοί πόροι που διαθέτει, ο τουρισμός θα πάψει να είναι σημαντικός. Επίσης, τα οφέλη και για το ίδιο το ξενοδοχείο είναι πολλά αφού μειώνει τα λειτουργικά κόστη του, αυξάνει την αποδοτικότητά του, ικανοποιεί τους πελάτες και το προσωπικό του και μπορεί να προωθηθεί και να προσελκύσει πελάτες ως οικολογικό ξενοδοχείο αυξάνοντας τον ανταγωνισμό του.

Κάθε ξενοδοχείο για να προστατέψει όσο είναι δυνατόν το φυσικό περιβάλλον γύρω του πρέπει να κάνει μια σειρά από ενέργειες. Οι ενέργειες αυτές πρέπει να εφαρμόζονται από όλα τα μέλη του ξενοδοχείου προκειμένου να είναι αποτελεσματικές. Η όλη διαδικασία ξεκινάει από την διεύθυνση του ξενοδοχείου, η οποία θα αποφασίσει για όλες τις ενέργειες που απαιτούνται. Θα αποφασίσει για την αγορά υλικών, για την ανακύκλωση-κομποστοποίηση των προϊόντων και για την αγορά των κατάλληλων μέσων για να γίνουν αυτές. Σημαντικό ρόλο στην όλη διαδικασία έχει το προσωπικό της κουζίνας. Πρέπει να φροντίζει να αγοράζονται τα κατάλληλα προϊόντα έτσι ώστε να μειωθούν τα απόβλητα. Επίσης, πρέπει να τοποθετεί τα προϊόντα που απαιτούνται για την κομποστοποίηση στους κατάλληλους κάδους. Τα άτομα που φροντίζουν τα δωμάτια μπορούν να αντικαταστήσουν οτιδήποτε μπουκάλι μιας χρήσης με επαναχρησιμοποιούμενα μπουκάλια. Τέλος, το προσωπικό του εξωτερικού χώρου είναι υπεύθυνο για την κομποστοποίηση. Πρέπει να μαζεύει όλα τα υλικά που μπορούν να κομποστοποιηθούν στους ειδικούς κάδους και να ελέγχουν την πρόοδο της κομποστοποίησης. Αφού γίνει η κομποστοποίηση μπορεί να χρησιμοποιήσει το υλικό του κάδου για λίπασμα αντί να αγοράσει λίπασμα (Owen, et al., 2013).

Ανακύκλωση

Κάθε ξενοδοχείο έχει πάρα πολλά σκουπίδια και γι' αυτό το λόγο είναι σημαντική η ανακύκλωση. Η ανακύκλωση πραγματοποιείται με τη βοήθεια ειδικών κάδων ανακύκλωσης για γυαλί, για πλαστικό, για χαρτί, για αλουμίνιο και για μπαταρίες. Πρέπει να υπάρχουν ειδικοί κάδοι ανακύκλωσης μέσα στο ξενοδοχείο έτσι ώστε παροτρύνονται και οι πελάτες να ανακυκλώνουν. Τα υλικά που ανακυκλώνονται είναι τα εξής (eoan.gr):

- χαρτί (βιβλία, έντυπα, εφημερίδες, περιοδικά, τετραπάκ από γάλα, χαρτί περιτυλίγματος, σακούλες χάρτινες)
- χαρτόνι (κουτιά δημητριακών, μπισκότων, κουτιά πίτσας, χαρτοκιβώτια ηλεκτρονικών συσκευών)
- γυαλί (βαζάκια τροφίμων, μπουκάλια λαδιού, μπουκάλια αλκοολούχων ποτών, μπουκάλια κρασιού, μπουκάλια νερού)
- πλαστικό (κεσεδάκια από γιαούρτι και βούτυρο, μπουκάλια αναψυκτικών, μπουκάλια νερού, μπουκάλια αλκοολούχων ποτών, μπουκάλια από γάλα, μπουκάλια από σαμπουάν, πλαστικά ποτήρια/πίατα, σακούλες πλαστικές, πλαστικά ταψιά, πλαστικές θήκες CD/DVD, σωληνάρια οδοντόκρεμας)
- ηλεκτρονικές συσκευές (μεγάλες οικιακές συσκευές, μικρές οικιακές συσκευές, εξοπλισμός πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, καταναλωτικά είδη, ηλεκτρικά εργαλεία, παιχνίδια και εξοπλισμός ψυχαγωγίας)
- φωτιστικά είδη (φωτιστικός εξοπλισμός, λαμπτήρες, λαμπτήρες πυρακτώσεως)
- μπαταρίες (μολύβδου – θειικού οξέως, φορητές)
- αλουμίνιο (αλουμινόχαρτο, αλουμινένια ταψάκια φαγητού, κουτάκια μπίρας, αναψυκτικών)
- λευκοσίδηρος (δοχεία ελαιολάδου, τσίγκινο δοχείο φέτας, γάλα εβαπορέ, συσκευασίες τοματοπολτού, τόνου, ζωοτροφών)
- αυτοκίνητα (παλαιά οχήματα, ελαστικά αυτοκινήτων, απόβλητα λιπαντικών ελαίων)
- κομποστοποίηση

Εικόνα 1: Ανακύκλωση

Πηγή: (eoan.gr)

Κομποστοποίηση

Ένας άλλος τρόπος για την προστασία του περιβάλλοντος είναι η κομποστοποίηση. Η κομποστοποίηση είναι η μετατροπή κάποιων κατάλληλων υλικών σε μία μάζα, η οποία

κάνει καλό στα φυτά. Τα υλικά που μπορούν να κομποστοποιηθούν μπορεί να είναι είτε πλούσια σε άνθρακα είτε πλούσια σε άζωτο. Η αναλογία τους πρέπει να είναι η κατάλληλη για να μην υπάρχουν έντονες οσμές και για να κομποστοποιηθούν στην ώρα τους (Life, Ευρωπαϊκή κοινότητα).

άνθρακας	άζωτο
Φύλλα, πευκοβελόνες	Κοπριά
Άχυρο	Γρασιδί
Χαρτιά	Κατακάθια του καφέ
Πριονίδι	
ροκανίδια	

Πίνακας 1: Υλικά για κομποστοποίηση

Πηγή: (Life, Ευρωπαϊκή κοινότητα)

Η κομποστοποίηση μπορεί να πραγματοποιηθεί στους κήπους των ξενοδοχείων και στη κουζίνα τους. Στον κήπο ενός ξενοδοχείου υπάρχουν πολλά υλικά που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για κομποστοποίηση. Τέτοια υλικά είναι τα φύλλα, μικρά κλαδιά, γκαζόν, ξεραμένα φυτά κ.ά. Για να γίνει η κομποστοποίηση πρέπει όλα τα παραπάνω υλικά να συλλεχθούν από τον κηπουρό και να τοποθετηθούν στους κάδους κομποστοποίησης. Τα υλικά αυτά παραμένουν μέσα στους κάδους για περίπου 6 μήνες. Οι κάδοι αυτοί όταν αερίζονται δεν απαιτούν καμία άλλη διαδικασία για να γίνει η κομποστοποίηση. Θέλουν μόνο ανακάτεμα κάθε φορά που προστίθενται μέσα στον κάδο νέα υλικά. Όταν ο κάδος δεν αερίζεται τότε θέλει ανακάτεμα συχνά και επίσης χρειάζεται και νερό για να μην ξεραθούν. Το νερό που πρέπει να υπάρχει πρέπει να είναι τόσο όσο να μην ξεραίνονται και να μην είναι και στεγνά τα υλικά του κάδου. Τα υλικά του κάδου πρέπει να είναι σε μεγαλύτερη θερμοκρασία από αυτή που υπάρχει έξω στο περιβάλλον. Στην αντίθετη περίπτωση πρέπει να προστεθούν υλικά όπως το γκαζόν ή το χορτάρι. Η κομποστοποίηση είναι έτοιμη όταν η σωρός έχει μειωθεί στο μισό από τον αρχικό όγκο, όταν η θερμοκρασία είναι ίδια με αυτή του περιβάλλοντος, όταν αποκτήσει σκούρο χρώμα, όταν έχει ομοιόμορφη υφή και όταν δεν έχει έντονη οσμή. Όταν η όλη διαδικασία τελειώσει τότε το περιεχόμενο του κάδου αδειάζετε στον κήπο. Το κομποστοποιημένο υλικό λειτουργεί σαν λίπασμα και είναι πολύ θρεπτικό για τα φυτά και το γκαζόν.

Εικόνα 2: Κομποστοποιημένο υλικό

Πηγή: (Life, Ευρωπαϊκή κοινότητα)

Όσον αφορά την κομποστοποίηση για τη κουζίνα τότε οι μάγειρες είναι αυτοί που πρέπει να συγκεντρώνουν τα απαραίτητα υλικά. Τα υλικά που μπορούν να κομποστοποιηθούν (λαχανικά και φρούτα) αποθηκεύονται σε έναν κάδο στη κουζίνα και έπειτα μετακινούνται στον αντίστοιχο κάδο της κομποστοποίησης. Η κομποστοποίηση με υλικά της κουζίνας δεν χρειάζεται νερό γιατί έχουν ήδη υγρασία και διαρκεί και αυτήν περίπου 6 μήνες. Αν κάποιο ξενοδοχείο θελήσει να κάνει κομποστοποίηση και στην κουζίνα και στον κήπο μπορεί να την κάνει στον ίδιο κάδο τοποθετώντας εκεί όλα τα υλικά (Life, Σύμπραξη Ανακύκλωσης, 2011).

Πίνακας 2: Προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από την κομποστοποίηση και πιθανές λύσεις

Προβλήματα	Πιθανές αιτίες	Αντιμετώπιση
Υγρασία και θερμότητα μόνο στο κέντρο του σωρού.	1. Πιθανόν ο σωρός σας είναι πολύ μικρός. 2. Ίσως ο καιρός είναι αρκετά ψυχρός κι επιβραδύνεται η αποσύνθεση.	Αν εργάζεστε με σωρούς φτιάξτε σωρό με μεγαλύτερο όγκο (περίπου 1 μέτρο κάθε πλευρά οπωσδήποτε). Αν χρησιμοποιείτε δοχείο δεν είναι ανάγκη να έχετε τόσο μεγάλο όγκο.
Δεν γίνεται τίποτα. Ο σωρός δεν φαίνεται να έχει θερμότητα	1. Έλλειψη αζώτου 2. Έλλειψη οξυγόνου 3. Χαμηλή υγρασία 4. Μήπως ο καιρός είναι πολύ κρύος; 5. Το κομπόστ είναι έτοιμο.	1. Σιγουρευτείτε ότι υπάρχουν αρκετές πηγές αζώτου (κοπριά, γρασίδι, υπολείμματα κουζίνας). 2. Ανακατέψτε το σωρό για να αναπνεύσει. 3. Φροντίστε να έχει επαρκή

		υγρασία. Ένας στεγνός σωρός δεν “δουλεύει”. 4. Αν κάνει πολύ κρύο πρέπει να περιμένετε την αύξηση της θερμοκρασίας του περιβάλλοντος.
Τα φύλλα και το γρασίδι δεν αποσυντίθενται.	Ανεπαρκής αερισμός ή έλλειψη υγρασίας.	Αποφύγετε τις μεγάλες στοίβες από ένα είδος υλικού και μόνο. Ένα είδος μόνο του δεν διασπάται εύκολα. Χαλάστε αυτές τις στοίβες και αναμίξτε το σωρό σε καλύτερες αναλογίες. Κομματιάστε κάθε μεγάλο αντικείμενο που υπάρχει στο σωρό.
Βρωμάει σαν ταγκισμένο βούτυρο, ή σαν χαλασμένο αυγό, ή σαν ξυνίλα.	Δεν υπάρχει αρκετό Οξυγόνο ή ο σωρός έχει υπερβολική υγρασία ή είναι πολύ συμπιεσμένα τα υλικά.	Ανακατέψτε το σωρό για να αεριστεί καλά. Προσθέστε στεγνά υλικά. Αν μυρίζει πολύ καλύψτε και όλη την επιφάνεια του με στεγνά υλικά.
Μυρίζει σαν αμμωνία.	Δεν υπάρχει Αρκετός άνθρακας.	Προσθέστε φύλλα, άχυρο, σανό, κομμάτια εφημερίδων κλπ.
Προσελκύονται τρωκτικά, μύγες ή άλλα ζώα.	Υπάρχουν ακατάλληλα υλικά (κρέας ή λίπη), ή κάποια φαγώσιμα υλικά είναι πολύ κοντά στην επιφάνεια.	Βάλτε τα υπολείμματα της κουζίνας στο κέντρο του σωρού. Μην βάζετε ακατάλληλα υλικά στο σωρό.
Προσελκύονται έντομα, πολύποδα, γυμνοσάλιαγκες, γαστρόποδα κλπ	Είναι φυσιολογικό, είναι μέρος της φυσικής διαδικασίας.	Δεν είναι πρόβλημα.
Εμφανίζονται κόκκινα μυρμήγκια.	Ο σωρός δεν έχει αρκετή υγρασία ή δεν έχει αρκετή θερμότητα. Ή τα υπολείμματα της κουζίνας είναι κοντά στην επιφάνεια.	Σιγουρευτείτε ότι ο σωρός σας έχει καλό μίγμα και διατηρήστε τον υγρό.

Πηγή: (Life, Ευρωπαϊκή κοινότητα)

Ηλιακοί συλλέκτες

Κάθε ξενοδοχείο πρέπει να έχει ζεστό νερό όλες τις ώρες για τους πελάτες του. Ο πιο οικολογικός τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι με τη χρήση ηλιακών θερμοσίφωνων. Κάθε ξενοδοχείο μπορεί στην ταράτσα του να έχει ηλιακούς συλλέκτες. Έτσι, όλο το ξενοδοχείο μπορεί να έχει ζεστό νερό χωρίς να ξοδεύεται ηλεκτρικό ρεύμα.

Σύστημα Εξοικονόμησης ενέργειας

Σε ένα ξενοδοχείο υπάρχει μεγάλη ενεργειακή δαπάνη από τους πελάτες της στα δωμάτια. Για να αποφευχθεί αυτό κάθε ξενοδοχείο είναι καλό να διαθέτει ένα σύστημα εξοικονόμησης ενέργειας. Αυτό το σύστημα τοποθετείται στην είσοδο του δωματίου και ενεργοποιείται με κάποιο κλειδί ή κάποια κάρτα. Με την τοποθέτηση του κλειδιού ή της κάρτας στο σύστημα αυτό ενεργοποιείται το σύστημα και ξεκινάει η παροχή ρεύματος στο δωμάτιο. Με τον ίδιο τρόπο η παροχή ρεύματος κόβεται όταν ο πελάτης φεύγει από το δωμάτιο και παίρνει μαζί του το κλειδί ή της κάρτα. Το συγκεκριμένο σύστημα είναι καλό να διαθέτει και ένα ειδικό relay που να διακόπτει την λειτουργία του κλιματιστικού όταν ανοίγει η μπαλκονόπορτα στο δωμάτιο.

Αγορές

Το ξενοδοχείο πρέπει να προσέχει τις αγορές του. Πρέπει να αποφεύγει να αγοράζει ποτήρια και άλλα προϊόντα μιας χρήσης και να αγοράζει μπουκάλια που μπορούν να επιστραφούν. Πρέπει να χρησιμοποιεί επαναφορτιζόμενες μπαταρίες, να εκτυπώνει και από τις δύο πλευρές του χαρτιού, να χρησιμοποιεί επαναπληρώσιμα μελανοδοχεία εκτυπωτή κ.ά.

Ενεργειακές δαπάνες προσωπικού

Εκτός από τις ενεργειακές δαπάνες των πελατών στα δωμάτια είναι καλό να περιοριστούν και οι ενεργειακές δαπάνες του προσωπικού. Το προσωπικό πρέπει να εκπαιδευτεί με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να κλείνει τα φώτα, τα μηχανήματα, τους υπολογιστές, τους εκτυπωτές, τους ανεμιστήρες κ.ά. όταν δεν τα χρησιμοποιεί.

Κλιματιστικά

Τα κλιματιστικά που διαθέτει κάθε δωμάτιο σε ένα ξενοδοχείο πρέπει να είναι τεχνολογίας inverter και κλάσης A, έτσι ώστε να μην καταναλώνουν πολύ ρεύμα αλλά να αποδίδουν στο μέγιστο στην αρχή μέχρι το δωμάτιο να φτάσει σε μια επιθυμητή θερμοκρασία και μετά η κατανάλωση του κλιματιστικού να μειώνεται.

Μικρότερη κατανάλωση ενέργειας μικροσυσκευών

Επίσης, είναι σημαντικό μέσα στα δωμάτια ενός ξενοδοχείου όλες οι συσκευές να καταναλώνουν όσο το δυνατόν μικρότερη ενέργεια. Για παράδειγμα το ψυγείο πρέπει να είναι ενεργειακής κλάσης A και οι τηλεοράσεις πρέπει να είναι τύπου LED για να καταναλώνουν μικρότερη ενέργεια και να αποδίδουν πολύ.

Ηχομόνωση

Για να υπάρχει μικρότερη απώλεια θερμότητας από τα δωμάτια είναι καλό να έχουν τοποθετηθεί ηχομονωτικά και θερμομονωτικά κουφώματα και μπαλκονόπορτες. Με αυτόν τον τρόπο μπαίνει το φως της ημέρας μέσα στο δωμάτιο αλλά δεν υπάρχει απώλεια της θερμοκρασίας του δωματίου.

Λάμπες εξοικονόμησης ενέργειας

Είναι σημαντικό επίσης, όλες οι λάμπες του ξενοδοχείου να είναι τεχνολογίας LED ή λαμπτήρες φθορισμού που καταναλώνουν μέχρι και 70% λιγότερη ενέργεια και έχουν μεγάλη απόδοση και μεγάλη διάρκεια ζωής. Οι λαμπτήρες φθορισμού και οι λαμπτήρες LED δεν βγάζουν μεγάλη θερμότητα στο χώρο και έτσι δεν απαιτούνται να δουλεύουν περισσότερη ώρα τα κλιματιστικά. Μπορεί οι λάμπες αυτές να είναι πιο ακριβές από τους πυρακτωμένους λαμπτήρες αλλά έχουν μεγαλύτερη διάρκεια ζωής και λιγότερα έξοδα κατά τη διάρκεια της ζωής τους.

Πετσέτες και κλινοσκεπάσματα

Επίσης είναι πολύ σημαντικό για τα ξενοδοχεία να διαχειρίζονται σωστά τις πετσέτες και τα κλινοσκεπάσματα. Μπορούν να ξεκινήσουν ένα εθελοντικό πρόγραμμα επαναχρησιμοποίησης των πετσετών και αλλαγής των κλινοσκεπασμάτων μία με δύο φορές την εβδομάδα και όχι κάθε ημέρα. Αν ένα ξενοδοχείο εφαρμόσει ένα πρόγραμμα επαναχρησιμοποίησης των πετσετών και αλλαγής των κλινοσκεπασμάτων κάθε τρεις μέρες σε ένα ξενοδοχείο που έχει δυναμικότητα 100 δωμάτια μέσα σε ένα χρόνο θα υπάρξουν πολλά οφέλη. Θα μειωθεί η κατανάλωση του νερού και η κατανάλωση διαφόρων απορρυπαντικών για το πλυντήριο. Θα μειωθούν οι απαιτήσεις για συντήρηση των πλυντηρίων και των στεγνωτήριων. Τα κλινοσκεπάσματα και οι πετσέτες δεν καταστρέφονται τόσο γρήγορα.

Εξοικονόμηση νερού

Μπορεί να γίνει και εξοικονόμηση του νερού σε όλες τις βρύσες του ξενοδοχείου, στα ντους, στο πλυντήριο και στην κουζίνα. Μπορεί να τοποθετηθούν συσκευές

εξοικονόμησης νερού ή ελέγχου ροής νερού ή μπορεί απλά να αντικατασταθούν όλες οι βρύσες με άλλες χαμηλής ροής. Με τον τρόπο αυτό ελαχιστοποιείται η κατανάλωση του νερού του ξενοδοχείου και του υγραερίου του θερμοσίφωνα (www.thetravelfoundation.org).

2.8 Παραδείγματα οικολογικών ξενοδοχείων

Τα τελευταία χρόνια έχουν δημιουργηθεί πολλά οικολογικά ξενοδοχεία και προσελκύουν πελάτες από όλο το κόσμο που διαθέτουν οικολογική συνείδηση. Τα ξενοδοχεία αυτά σέβονται το περιβάλλον και δεν σπαταλούν πόρους. Παρόλα αυτά προσφέρουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες στους πελάτες τους.

Ένα ξενοδοχείο με οικολογική συνείδηση είναι το Spirit of the Knights Boutique, το οποίο βρίσκεται στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στη Ρόδο. Το ξενοδοχείο αυτό έχει δημιουργηθεί με ξύλο, μάρμαρο και πέτρα και σέβεται το περιβάλλον. Για την θέρμανσή του χρησιμοποιεί την ηλιακή ενέργεια και για τον φωτισμό του χαμηλά ενεργειακά συστήματα. Διαθέτει υποαλλεργικά μαξιλάρια και στρώματα, λευκά είδη από φυσικό βαμβάκι και υφάσματα και χαλιά από φυτικές ίνες.

Ένα άλλο οικολογικό ξενοδοχείο στην Ελλάδα είναι το Eleonas Agrotouristic Hotel, το οποίο βρίσκεται στην Εύβοια. Το ξενοδοχείο αυτό διαθέτει συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας, νερού, πετρελαίου και ο φωτισμός του για τους εσωτερικούς χώρους είναι χαμηλής κατανάλωσης. Φροντίζει να κάνει ανακύκλωση, να καθαρίζει με οικολογικά καθαριστικά και να προσέχει τα τρόφιμα που αγοράζει να είναι φυσικά. Επίσης, έχει το σήμα Green Key Eco-Rating επειδή μπορεί να βοηθήσει τους τουρίστες να έρθουν σε επαφή με τη φύση και ειδικά με τα πουλιά χωρίς να τα καταστρέψουν.

Ένα άλλο οικολογικό ξενοδοχείο υπάρχει στο Λονδίνο. Το ξενοδοχείο ονομάζεται Rafayel και είναι ένα πολυτελές ξενοδοχείο. Διαθέτει θεραπείες σε σπα. Επίσης, μέσα στο χώρο του ξενοδοχείου υπάρχει ένα δάσος από μπαμπού, το οποίο δημιουργήθηκε για να απελευθερώνει 35% πιο πολύ οξυγόνο. Το συγκεκριμένο ξενοδοχείο προσφέρει στους πελάτες του ένα πιο οικολογικό τρόπο μετακίνησης χωρίς να αφήνουν άνθρακα στην ατμόσφαιρα. Έτσι προωθεί πολύ την ποδηλασία και το καγιάκ.

Στην γειτονική Ιταλία υπάρχει το ξενοδοχείο LeFay Resort, το οποίο βρίσκεται στη λίμνη Garda. Το ξενοδοχείο αυτό χρησιμοποιεί οικολογικούς τρόπους για τη θέρμανση, για τον ηλεκτρισμό και για το ζεστό νερό με τη βοήθεια μεγάλων φωτοβολταϊκών πάνελ που διαθέτει. Επίσης, διαθέτει ένα μεγάλο λέβητα βιομάζας που καταναλώνει ξύλο και όχι πετρέλαιο.

Το Hyatt At Olive 8 βρίσκεται στις ΗΠΑ και συγκεκριμένα στο Seattle. Είναι το πρώτο επικυρωμένο οικολογικό ξενοδοχείο. Το ξενοδοχείο αυτό σέβεται το περιβάλλον ελέγχοντας τη ροή του νερού και κρατώντας καθαρή την ατμόσφαιρα στα δωμάτια. Στο ξενοδοχείο βρίσκεται ένα υπόγειο παρκινγκ που περιέχει φορτιστές για ηλεκτρικά αυτοκίνητα.

Στη βόρεια Καρολίνα βρίσκεται ένα εντυπωσιακό ξενοδοχείο το Ritz-Carlton. Το ξενοδοχείο αυτό διαθέτει στον τελευταίο όροφο έναν μεγάλο κήπο που περιέχει 18.000 φυτά από βότανα μέχρι χόρτα και κυψέλες με μέλι. Τα φαγητά μαγειρεύονται με βιολογικά προϊόντα. Διαθέτει ένα σπα, στο οποίο χρησιμοποιούνται επίσης βιολογικά προϊόντα όπως φυσικές ελαφρόπετρες, βιολογικό μέλι, οργανικά φύκια κ.ά. Το ξενοδοχείο αυτό διαθέτει ποδήλατα και δωρεάν παρκινγκ σε ηλεκτρικά αυτοκίνητα.

Το Green House Hotel είναι ένα πλήρως οικολογικά ξενοδοχείο, το οποίο βρίσκεται στην Αγγλία. Τα κρεβάτια του ξενοδοχείου αυτού είναι κατασκευασμένα από φυσικά υλικά. Χρησιμοποιεί πάντα τρόφιμα βιολογικής προέλευσης. Διαθέτει ηλιακά πάνελ για παραγωγή θερμότητας και συλλέγει τα όμβρια ύδατα.

Στην Ισπανία βρίσκεται το οικολογικό ξενοδοχείο Can Mart. Το ξενοδοχείο αυτό διαθέτει πισίνα, η οποία δεν περιέχει χημικά αλλά καθαρίζεται μόνο με βιολογικά φίλτρα. Το ξενοδοχείο αυτό πραγματοποιεί ανακύκλωση σε όλα τα υλικά του. Διαθέτει επίσης, φωτοβολταϊκα πάνελ για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και ηλιακά συστήματα για την θέρμανση του νερού.

Το ξενοδοχείο Six Senses, το οποίο βρίσκεται στην Ταϊλάνδη είναι ένα οικολογικό ξενοδοχείο. Βρίσκεται σε μια περιοχή που διαθέτει πολλά φυτά και διασκορπισμένα νησιά. Ανακυκλώνει τα απόβλητα όλων των πελατών και η πισίνα περιέχει βιολογικά φίλτρα. Η κουζίνα χρησιμοποιεί μόνο βιολογικά υλικά καθώς επίσης και το σπα, το οποίο περιέχει θεραπείες χωρίς φάρμακα αλλά με φυτά.

Τέλος, το ξενοδοχείο Campi Ya Kanzi βρίσκεται στη Κένυα και είναι ένα οικολογικό ξενοδοχείο με πολλά βραβεία. Περιλαμβάνει την παρασκευή φαγητού με άνθρακα και ηλιακά πάνελ για την θέρμανση του νερού. Επίσης, το νερό της βροχής το αποθηκεύουν και το χρησιμοποιούν (Γεωργουλοπούλου, 2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΥΚΟΝΟΣ

3.1 Ιστορική Εξέλιξη Μυκόνου

Σύμφωνα με την παράδοση, το νησί οφείλει την ονομασία του στον ήρωα Μύκονο, απόγονο του μυθικού βασιλιά της Δήλου Ανίου. Η Μύκονος έχει συνδεθεί με τη μυθική μορφή του Ηρακλή, αφού κάτω από τους διάσπαρτους γρανιτένιους βράχους του νησιού βρίσκονται θαμμένοι οι Γίγαντες που σκότωσε ο ήρωας πολεμώντας στο πλευρό του πατέρα του, Δία, κατά τη Γιγαντομαχία. Το όνομά της δηλώνει το "σωρό λίθων" ή τον "πετρώδη τόπο" (diakorres.in.gr).

Ως πρώτοι κάτοικοι του νησιού αναφέρονται Κάρες, Φοίνικες και Κρήτες. Τον 11ο αι. π.Χ. ιδρύθηκε από Ίωνες η αρχαία πόλη της Μυκόνου στη θέση της σύγχρονης πόλης (Χώρας). Η Μύκονος αποτέλεσε μέλος τόσο της Α' όσο και της Β' Αθηναϊκής Συμμαχίας. Κατά τους Βυζαντινούς Χρόνους το νησί εντάχθηκε αρχικά στην Επαρχία των Νήσων και ακολούθως στο Θέμα του Αιγαίου. Επί Φραγκοκρατίας η Μύκονος καταλήφθηκε από τους Ενετούς. Το 1537 το νησί καταστράφηκε από το Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα. Σημαντική υπήρξε η συμβολή της Μυκόνου στον επαναστατικό αγώνα του 1821, πρωταγωνιστικός δε ο ρόλος που διαδραμάτισε η ηρωίδα Μαντώ Μαυρογένους (1796/1797-1840). Τη μεταναστευτική τάση των κατοίκων κατά τους μετεπανάστατικούς χρόνους (ιδιαίτερα μετά τα τέλη του 19ου αι.) διαδέχθηκε η έντονη τουριστική ανάπτυξη της Μυκόνου μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, γεγονός που κατέστησε το νησί σημαντικό κέντρο του παγκόσμιου τουρισμού (mykonos.gr).

3.2 Το κλίμα της Μυκόνου

Το κλίμα της Μυκόνου, είναι παρόμοιο με το κλίμα που επικρατεί στα άλλα νησιά του νότιου Αιγαίου που εκτίθενται σε ισχυρούς γενικά ανέμους . Οι άνεμοι που επικρατούν είναι βόρειοι και βορειοανατολικοί. Τα γνωστά Μελέμια πνέουν τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο και η ταχύτητά τους φτάνει συχνότερα τα 6-7 Beaufort και σπανιότερα τα 8-9 Beaufort .Ο χειμώνας στο νησί είναι κατά μέσον όρο ήπιος ενώ το χιόνι εμφανίζεται σπάνια (ανά 15ετία περίπου). Ομίχλη παρατηρείται επίσης πολύ σπάνια στην περιοχή . Το καλοκαίρι είναι δροσερό με συχνούς ανέμους . Όμως , τις ελάχιστες μέρες που επικρατεί άπνοια , ο θερινός καύσωνας γίνεται ιδιαίτερα αισθητός. Η μέση θερμοκρασία του χειμώνα είναι 12c και του θέρους 25,5 c . Η μέση ετήσια ηλιοφάνεια πλησιάζει τις 2.700 ώρες . το ύψος των ετήσιων βροχοπτώσεων είναι σχετικά χαμηλό : μονό 550 mm . Η θερμοκρασία της επιφάνειας της θάλασσας από τον Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο κυμαίνεται μεταξύ 18,3 c και 22c (mykonostour.gr).

3.3 Γεωγραφία της Μυκόνου

Η Μύκονος ανήκει στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων, ανάμεσα στην Τήνο, τη Σύρο, την Πάρο και τη Νάξο. Η έκταση που καλύπτει είναι 105.183 τετραγωνικά χιλιόμετρα και το υψηλότερο σημείο του αγγίζει τα 341 μέτρα (mykonosgold.com).

Η Μύκονος διοικητικά ανήκει στην επαρχία Σύρου (Νομός Κυκλάδων) και συνιστά σήμερα έναν ενιαίο Δήμο. Διοικητικά αλλά και ιδιοκτησιακά, του ανήκουν οι νησίδες Δήλος και Ρήνεια (mykonostour.gr).

Περιέχει 3 νησιά:

- Μύκονος : 85,4 τ.χλμ
- Δήλος 3,4 τ.χλμ και
- Ρήνεια 13,7 τ.χλμ

Το νησί της Δήλου απέχει μόλις 1,5 ναυτικό μίλι απόσταση από την πόλη (Χώρα) της Μυκόνου και είναι στα δυτικά της. Δυτικότερα και σε μικρή απόσταση, βρίσκεται η Ρήνεια.

Η Μύκονος στο χάρτη προσομοιάζει με ένα ακανόνιστο τρίγωνο, το οποίο όμως χωρίζεται σε δύο τμήματα από έναν σημαντικό κόλπο στον Βορρά (Πάνορμος). Στο μεγαλύτερης επιφάνειας ανατολικό κυριαρχούν δύο ημιορεινοί όγκοι με τις ψηλότερες κορυφές τους σε μεγαλύτερο των 300 μ. υψόμετρο, ο Προφήτης Ηλίας ο Βορنيώτης και ο Προφήτης Ηλίας ο Ανωμερίτης. Νοτιοδυτικά, η επιμήκης χερσόνησος του Διακόφτη προτάσσεται της δυτικής πλευράς του νοητού τριγώνου δημιουργώντας δύο χαρακτηριστικούς ακόμα όρμους, τον Κόρφο με βόρειο προσανατολισμό και τον Ορνό με νότιο.

Μικρής έκτασης, ακατοίκητες βραχονησίδες του νησιωτικού συμπλέγματος είναι οι: Τραγονήσι και Σταπόδια στα Ανατολικά και Ν.Α. της Μυκόνου (η δεύτερη σε αρκετά μεγαλύτερη απόσταση), Άγιος Γεώργιος-Μπάου, Πρασονήσια και Καλαφακίωνα στα Δυτικά, Ν.Δ. αντίστοιχα, καθώς και οι Μικρός και Μεγάλος Ρεματιάρης, καταμεσής του στενού μεταξύ Δήλου και Ρήνειας .

Ο σχηματισμός πολλών ορμίσκων στην ακτογραμμή της Μυκόνου με νότιο προσανατολισμό που αντιστοιχούν σε πολυάριθμες, μικρού μεγέθους και καλά προστατευμένες από το βοριά αμμουδερές και πανέμορφες παραλίες, χαρακτηρίζει το Μυκονιάτικο - άνυδρο κατά κανόνα - τοπίο και έχει αναμφίβολα συμβάλει στην προβολή του τόπου ως προνομιούχου τουριστικού προορισμού σε διεθνές επίπεδο.

3.4 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις στην Μύκονο

Το νησί της Μυκόνου είναι πολύ δημοφιλές και το επισκέπτονται πολλοί τουρίστες κάθε χρόνο γι' αυτό το λόγο το περιβάλλον απειλείται. Ειδικά τους καλοκαιρινούς μήνες υπάρχει πρόβλημα εξ' αιτίας της μεγάλης κατανάλωσης του νερού από τους τουρίστες και από τις διάφορες εγκαταστάσεις αναψυχής για τους τουρίστες που υπάρχουν. Τα ξενοδοχεία εκμεταλλεύονται το νερό προκειμένου να ικανοποιήσουν τους πελάτες τους και τα υδάτινα αποθέματα λιγοστεύουν συνεχώς.

Για να φιλοξενηθούν κάθε χρόνο τόσοι πολλοί τουρίστες χρειάζονται υποδομές και εγκαταστάσεις που για να δημιουργηθούν καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον. Επίσης, αυξάνονται τα απόβλητα και η ρύπανση του περιβάλλοντος εξ' αιτίας των πολλών τουριστών. Σπαταλούνται μεγάλες ποσότητες ενέργειας για να εξυπηρετήσουν τις απαιτήσεις και τις ανέσεις των τουριστών στα διάφορα καταλύματα. Τέλος, καταστρέφεται η βλάστηση, η πανίδα και το έδαφος από την ύπαρξη πολλών ατόμων στο ίδιο σημείο και από την περιέργεια να δουν επεξεργαστούν κάποια φυτά που βρίσκονται στη φύση.

Το πιο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει το νησί είναι η καταστροφή των διαφόρων περιοχών που διαθέτει. Η Μύκονος διαθέτει πολλά όμορφα φυσικά τοπία, σπηλιές, φαράγγια και πανίδα. Τα αξιοθέατά της τα επισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοί τουρίστες με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται το φυσικό περιβάλλον της από την ύπαρξη πολλών ατόμων. Πολλές φορές το περιβάλλον καταστρέφεται κατά λάθος από τους τουρίστες που θέλουν να το θαυμάσουν.

Επίσης, οι τουρίστες επιβαρύνουν σε μεγάλο βαθμό και τις παραλίες του νησιού. Στις παραλίες του νησιού πετιούνται πολλά σκουπίδια από τους επισκέπτες τους, τα οποία πολλές φορές δεν μαζεύονται από τους αρμόδιους φορείς με αποτέλεσμα να υπάρχει έντονο πρόβλημα μόλυνσης των παραθαλασσίων περιοχών. Επίσης, πολλά απόβλητα των ξενοδοχείων πετιούνται στην θάλασσα χωρίς να πραγματοποιείται κάποιος βιολογικός καθαρισμός με αποτέλεσμα να ρυπαίνεται και η θάλασσα. Υπάρχουν βέβαια εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων αλλά δεν μπορούν να διαχειριστούν την μεγάλη αύξηση των αποβλήτων των καλοκαιρινών μηνών.

Αποτελέσματα όλων των παραπάνω είναι η ρύπανση των θαλασσών της Μυκόνου. Τα ψάρια και το φυτοπλαγκτόν της θάλασσας καταστρέφεται από τα απόβλητα με αποτέλεσμα η ρύπανση της θάλασσας να επηρεάζει και τη ζωή των ανθρώπων, οι οποίοι δεν μπορούν να κολυμπήσουν. Επίσης, καταστρέφονται οι φυσικοί πόροι που διαθέτει το νησί για να κατασκευαστούν υποδομές και καταλύματα για τους τουρίστες.

Τέλος, ρυπαίνεται και η ατμόσφαιρα του νησιού και δημιουργείται ηχορύπανση γιατί συνεχώς φτάνουν τουρίστες σε αυτό με αεροπλάνα, πλοία και αυτοκίνητα (mykonos.gr).

3.6 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στη Μύκονο

Η Μύκονος είναι ένας από τους πιο αγαπημένους τουριστικούς προορισμούς. Τα τελευταία 15 χρόνια στο νησί έχουν γίνει έργα που έχουν κοστίσει πάνω από 50 εκατ. ευρώ σε δημόσιες υποδομές. Το νησί διαθέτει σύγχρονες δημόσιες υποδομές, όπως νέο τουριστικό λιμάνι στον Τουρλό, νέο περιφερειακό δρόμο, νέο αεροδρόμιο, ΧΥΤΑ, ΒΙΟΚΑ, δύο φράγματα, εκτενές αποχετευτικό δίκτυο κ.λπ. Επιπλέον η Μύκονος έχει 168 ξενοδοχεία με 12.000 κλίνες. Το σημαντικότερο όμως που διαθέτει το νησί είναι ότι έχει διαφυλαχθεί ότι ιστορικό υπήρχε στο νησί και έχει εναρμονιστεί με ότι καινούργιο έχει δημιουργηθεί, διαφυλάσσοντας τον χαρακτήρα της (Φιορεντίνος). Τα σημαντικότερα ήδη εναλλακτικού τουρισμού που βρίσκονται στην Μύκονο παρατίθενται παρακάτω.

3.7 Θαλάσσιος Τουρισμός

Η Μύκονος είναι ένα νησί με πολύ ισχυρούς ανέμους και για αυτό το λόγο το νησί ευνοεί πολύ την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού. Με τον όρο θαλάσσιο τουρισμό εννοούμε όλες αυτές τις δραστηριότητες που μπορεί να κάνει ένας τουρίστας στη θάλασσα.

Το πιο διαδεδομένο θαλάσσιο σπορ είναι το κολύμπι για το οποίο φυσικά υπάρχουν πολλές παραλίες στο νησί για να το απολαύσουν οι τουρίστες. Το windsurfing είναι επίσης ένα λατρεμένο θαλάσσιο σπορ για το νησί της Μυκόνου. Λόγω της μορφολογίας του νησιού και τους ισχυρούς ανέμους είναι πολύ εύκολο να αναπτυχθεί το windsurfing. Μάλιστα στη Μύκονο διοργανώνονται και πολλοί αγώνες windsurfing.

Άλλα θαλάσσια σπορ που μπορεί κανείς να απολαύσει στο νησί της Μυκόνου είναι το θαλάσσιο σκι, η ιστιοπλοΐα, το scuba diving, το kayak, το kitesurfing, η μπανάνα, το θαλάσσιο ποδήλατο κ.λπ.

Επίσης οι παραλίες της Μυκόνου είναι διαθέσιμες για beach volley. Τέλος, οι κρουαζιέρες είναι και αυτές ένας τρόπος θαλάσσιου τουρισμού που κυριαρχεί στη Μύκονο. Γίνονται πολλές ημερήσιες κρουαζιέρες για τις παραλίες της Μυκόνου και για να θαυμάσουν οι τουρίστες το αιγαίο πέλαγος. Η πιο διαδεδομένη κρουαζιέρα για το νησί της Μυκόνου είναι αυτή που έχει κατεύθυνση τη Δήλο, ένα νησί που βρίσκεται πολύ κοντά στη Μύκονο.

Τα θαλάσσια σπορ είναι πολύ διαδεδομένα και είναι πολλά τα άτομα εκείνα που ταξιδεύουν σε ένα νησί που θα τους επιτρέψει να κάνουν και το αγαπημένο τους θαλάσσιο σπορ. Το νησί της Μυκόνου με τις κατάλληλες υποδομές μπορεί να φιλοξενήσει πολλά θαλάσσια σπορ και να βοηθήσει έτσι στην κερδοφορία του νησιού (mykonos.gr).

3.8 Θρησκευτικός Τουρισμός

Η Μύκονος έχει πολλές εκκλησίες, μοναστήρια, πολλά αρχαία και γενικά πολλούς τρόπους λατρείας. Γι' αυτό το λόγο έχει αναπτυχθεί πολύ στο νησί ο θρησκευτικός τουρισμός. Στη Μύκονο ανήκουν η εκκλησία της Παναγίας Παραπορτιανής, ο Ναός της Ζωοδόχου Πηγής, το Μοναστήρι της Παναγίας της Τουρλιανής, το Μοναστήρι του Παλαιόκαστρου, η Καθολική Εκκλησία της Παναγίας του Ροδαρίου.

Πολλοί τουρίστες καταφθάνουν όλη τη διάρκεια του χρόνου στην Μύκονο για να θαυμάσουν και να προσκυνήσουν τις εκκλησίες και τα μοναστήρια της.

Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που ταξιδεύουν καθαρά και μόνο για θρησκευτικό τουρισμό. Η Μύκονος διαθέτει την δυνατότητα ανάπτυξης του θρησκευτικού τουρισμού μιας και έχει πολλές εκκλησίες και μοναστήρια παλιά. Με την κατάλληλη προώθηση του θρησκευτικού τουρισμού η Μύκονος μπορεί να αυξήσει κατά πολύ τα κέρδη της (mykonos.gr).

3.9 Πολιτιστικός Τουρισμός

Στην Μύκονο ο πολιτιστικός τουρισμός είναι πολύ διαδεδομένος αφού κάθε χρόνο φτάνουν πολλοί τουρίστες για να θαυμάσουν τα πολιτιστικά μνημεία του νησιού. Τα πιο διαδεδομένα μνημεία στη Μύκονο είναι τα μνημεία σε Δραφάκι, στη Βρύση, στο Γλάστρο, και στο Πλατύ Γιαλό.

Επιπλέον, η Μύκονος έχει πολλά μουσεία, όπως το Αρχαιολογικό Μουσείο της Μυκόνου, το Ναυτικό Μουσείο της Μυκόνου, το Λαογραφικό Μουσείο της Μυκόνου, ο Μύλος του Μπόνη, το Σπίτι της Λένας καθώς επίσης και τον αρχαιολογικό χώρο της Δήλου.

Τέλος σημαντικά πολιτιστικά αξιοθέατα στο νησί είναι το Δημαρχείο και η Δημοτική Πινακοθήκη. Ο πολιτιστικός τουρισμός στη Μύκονο μπορεί να αναπτυχθεί όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Ένα σημαντικό στοιχείο για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού είναι η ύπαρξη πολιτιστικών μνημείων. Η Μύκονος λόγω της μεγάλης της ιστορία μπορεί να αναπτύξει σε μεγάλο βαθμό τον πολιτιστικό τουρισμό και να καταστήσει το νησί πιο βιώσιμο (mykonos.gr).

3.10 Αθλητικός Τουρισμός

Στην Μύκονο ο αθλητικός τουρισμός είναι πολύ διαδεδομένος. Με τον όρο αθλητικό τουρισμό εννοούμε όλα τα σπορ του θαλάσσιου τουρισμού που αναφέρθηκαν πιο πάνω καθώς επίσης και διάφορα άλλα αθλήματα που είναι πολύ διαδεδομένα στην Μύκονο όπως η ποδηλασία.

Στην Ελλάδα γενικότερα έχει αναπτυχθεί πολύ ο αθλητικός τουρισμός. Η Ελλάδα είναι η γενέτειρα των Ολυμπιακών αγώνων και λόγω των πολλών και πλούσιων φυσικών περιοχών που διαθέτει ευνοεί πολύ την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού. Η φύση και οι κλιματολογικές συνθήκες στην Ελλάδα βοηθούν πολύ την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού, ο οποίος όμως έχει αρχίσει να αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια.

Στην Μύκονο στις 18 και 19 Μαΐου του 2013, διοργανώθηκε διήμερος διασυλλογικός ποδηλατικός αγώνας δρόμου υπό την αιγίδα του δήμου Μυκόνου με την επωνυμία

“TOUR MAY BE MYKONOS 2013” στις κατηγορίες Ανδρών, Εφήβων και Μάστερ (Μαυράκης).

Τέλος, αρκετά διαδεδομένα είναι τα αθλήματα που απαιτούν ένα γυμναστήριο όπως γυμναστική, γιόγκα, aerobic, πολεμικές τέχνες κ.λπ. τα περισσότερα μεγάλα ξενοδοχεία έχουν και γυμναστήριο. Έτσι αναπτύσσεται και ο αθλητικός τουρισμός πολύ εύκολα. Επίσης, ένα αρκετά διαδεδομένο άθλημα που το προτιμούν οι περισσότεροι γιατί συνδυάζει και τη φύση και τη γυμναστική είναι το jogging.

Σε γενικές γραμμές λόγω των πολυτελών ξενοδοχείων μπορεί να αναπτυχθεί ο αθλητικός τουρισμός σε όλες τις περιοχές. Παρόλα αυτά τα θαλάσσια αθλήματα που μπορούν να γίνουν στη Μύκονο δεν μπορούν να γίνουν οπουδήποτε. Γενικά ο θαλάσσιος τουρισμός σε συνδυασμό με τον αθλητικό επιφέρουν πολλά έσοδα στο νησί κάθε χρόνο (mykonos.gr).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

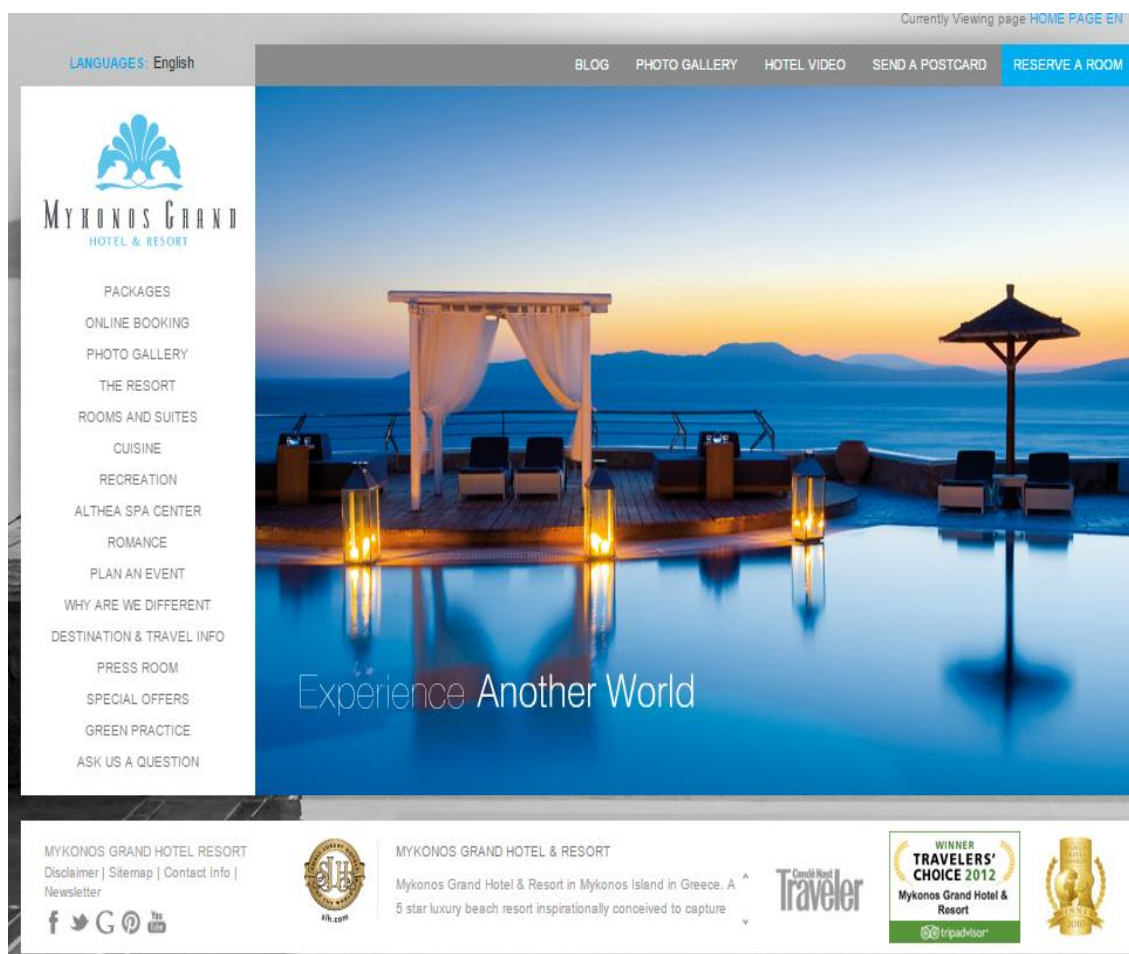
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗ ΜΥΚΟΝΟ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΔΥΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ

Στο πλαίσιο της εργασίας κρίθηκε σκόπιμο να διερευνηθούν 2 περιπτώσεις ξενοδοχείων σχετικά με το κατά πόσο υλοποιούν δράσεις που προστατεύουν το περιβάλλον. Έτσι, στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται το ξενοδοχείο MYKONOS GRAND HOTEL - RESORT - DIAKOFTHS SA και το ξενοδοχείο RHENIA HOTEL.

4.1 Ξενοδοχείο MYKONOS GRAND HOTEL - RESORT - DIAKOFTHS SA

Το ξενοδοχείο MYKONOS GRAND HOTEL - RESORT - DIAKOFTHS SA είναι ένα ξενοδοχείο το οποίο βρίσκεται στη Μύκονο. Το ξενοδοχείο ανήκει στην κατηγορία των 5 αστεριών και διαθέτει 112 κλίνες για τους επισκέπτες της. Το ξενοδοχείο διαθέτει την παρακάτω ιστοσελίδα για τους επισκέπτες του: <http://www.mykonosgrand.gr/>.

Εικόνα 3: Ιστοσελίδα ΜΥΚΟΝΟΣ GRAND HOTEL - RESORT - ΔΙΑΚΟΦΤΗΣ SA

Το ξενοδοχείο αυτό περιλαμβάνει τουριστικά πακέτα, δυνατότητα για online κρατήσεις και διαθέτει δωμάτια και σουίτες ανάλογα με τις επιθυμίες του επισκέπτη. Διαθέτει πισίνα 35 μ. με θαλασσινό νερό και διαθέτει περιοχές διάσπαρτες ιδανικές για προσωπικές συνομιλίες. Το πιο βαθύ σημείο της πισίνας φτάνει στα 2,5 μέτρα. Επίσης, διαθέτει γυμναστήριο, tennis club, yoga. Το ξενοδοχείο αναλαμβάνει γάμους και άλλες δεξιώσεις.

Εικόνα 4: Δωμάτια του ξενοδοχείου

Διενεργήθηκε μία συνέντευξη στο συγκεκριμένο ξενοδοχείο προκειμένου να διαπιστωθεί αν το ξενοδοχείο προστατεύει το φυσικό περιβάλλον και με ποιους τρόπους. Η συνέντευξη παραχωρήθηκε από τον operating manager του ξενοδοχείου. Έτσι, από την συνέντευξη αυτή προκύπτει ότι το ξενοδοχείο είναι "πράσινο". Το ξενοδοχείο πραγματοποιεί ανακύκλωση στα χαρτιά/ χαρτόνια, στα γυαλιά και στα πλαστικά. Επίσης, το ξενοδοχείο ανακυκλώνει τις μπαταρίες και τα φωτιστικά είδη που διαθέτει. Σημαντικό είναι επίσης, ότι το ξενοδοχείο κάνει κομποστοποίηση κυρίως στα φαγητά.

Εικόνα 5: Η θέα του ξενοδοχείου

Το ξενοδοχείο χρησιμοποιεί ηλιακά πάνελ και αντλίες θερμότητας για να έχει ζεστό νερό για τους πελάτες του. Το ξενοδοχείο αναπτύσσει και ένα καινούργιο project με γεωθερμία. Όλα τα κλιματιστικά που διαθέτει το ξενοδοχείο είναι inverter και κλάσης A+++ , έτσι ώστε να εξοικονομούν ενέργεια. Επίσης, τα περισσότερα ψυγεία του ξενοδοχείου είναι ενεργειακής κλάσης A. Επιπλέον, όλα τα δωμάτια διαθέτουν σύστημα εξοικονόμησης ενέργειας το οποίο ενεργοποιείται με κάρτα. Για να έχει το δωμάτιο ρεύμα ο επισκέπτης θα πρέπει να τοποθετήσει την κάρτα αυτή μέσα στην ειδική εγκοπή.

Για να εξοικονομήσει το ξενοδοχείο περισσότερη ενέργεια χρησιμοποιεί τηλεοράσεις τεχνολογίας led, λάμπες εξοικονόμησης ενέργειας κατά 75% και ηχομονωτικά και θερμομονωτικά κουφώματα και μπαλκονόπορτες από ξύλο. Χρησιμοποιείται θαλασσινό αφαλατωμένο νερό και έξυπνες βρύσες χαμηλής ροής σε όλα τα δωμάτια προκειμένου να γίνεται εξοικονόμηση νερού.

Τα κλινოსκεπάσματα και οι πετσέτες αλλάζονται κάθε ημέρα εκτός αν ζητηθεί από τους πελάτες να γίνεται επαναχρησιμοποίηση.

Το ξενοδοχείο για να πετύχει όλα τα παραπάνω έχει αντιμετωπίσει πολλά προβλήματα. Καταρχήν, για να αντικαταστήσει όλα τα συστήματα και τις συσκευές εξοικονόμησης ενέργειας χρειάστηκε ένα μεγάλο κεφάλαιο που θα μπορούσε να δαπανηθεί κάπου αλλού για παράδειγμα στη διαφήμιση. Με όλες τις παραπάνω διαδικασίες που ακολουθεί οι υπάλληλοι χρειάζεται να κάνουν επιπλέον δουλειά. Για παράδειγμα θα πρέπει να διαχωρίζουν τα σκουπίδια προκειμένου το ξενοδοχείο να κάνει ανακύκλωση, γεγονός που μπορεί να προκαλεί δυσαρέσκεια σε πολλούς εργαζομένους λόγω φόρτο εργασίας. Επίσης, το ξενοδοχείο έχει αντιμετωπίσει κατά καιρούς και προβλήματα γραφειοκρατίας και νομοθεσίας. Τέλος, το ξενοδοχείο δεν ακολουθεί κάποιο πρότυπο.

4.2 Ξενοδοχείο RHENIA HOTEL

Το είναι ένα ξενοδοχείο το οποίο βρίσκεται στη Μύκονο. Το ξενοδοχείο ανήκει στην κατηγορία των 3 αστεριών και διαθέτει 70 κλίνες για τους επισκέπτες της. Το ξενοδοχείο διαθέτει την παρακάτω ιστοσελίδα για τους επισκέπτες του: <http://www.rhenia-bungalows.com/>.

Εικόνα 6: Ιστοσελίδα ξενοδοχείου

RHENIA
HOTEL & BUNGALOWS
MYKONOS

Mykonos 14°C

HOME THE HOTEL ACCOMODATION OFFERS PHOTO GALLERY MYKONOS CONTACT

Welcome to Rhenia Hotel & Bungalows.

The Hotel is built in the traditional Cycladic style and in harmony with the island's natural environment, is in Tourlos bay just 7km from cosmopolitan Mykonos town, the heart of the island's world-renowned nightlife.

Το ξενοδοχείο αυτό περιλαμβάνει δυνατότητα για online κρατήσεις, wi-fi, εξωτερική πισίνα, ενοικιαζόμενα ποδήλατα και μηχανάκια, μεταφορά από και προς το αεροδρόμιο, πάρκινγκ κ.ά. Διαθέτει δωμάτια μονόκλινα, οικογενειακά και Bungalows.

Εικόνα 7: Δωμάτια του ξενοδοχείου

Διενεργήθηκε μία ακόμα συνέντευξη στο συγκεκριμένο ξενοδοχείο προκειμένου να διαπιστωθεί αν το ξενοδοχείο προστατεύει το φυσικό περιβάλλον και με ποιους τρόπους. Η συνέντευξη παραχωρήθηκε από τον κ. Ανδρέα Ν. Φιορεντίνο, ιδιοκτήτη και διευθύνων σύμβουλο του ξενοδοχείου. Έτσι, από την συνέντευξη αυτή προκύπτει ότι το ξενοδοχείο δεν είναι "πράσινο", παρά μονάχα διαθέτει πάνω από 200 δέντρα και θάμνους. Το ξενοδοχείο πραγματοποιεί ανακύκλωση μόνο στα πλαστικά. Το ξενοδοχείο δεν περιέχει εστιατόριο οπότε δεν πραγματοποιεί κομποστοποίηση στην κουζίνα του.

Εικόνα 8: Η θέα του ξενοδοχείου

Το ξενοδοχείο χρησιμοποιεί καυστήρα με πετρέλαιο για να ζεστάνει το νερό για τους πελάτες του. Διαθέτει επίσης, τηλεοράσεις 32 ιντσών τεχνολογίας led για εξοικονόμηση ενέργειας. Έχει θερμομονωτικά κουφώματα και μπαλκονόπορτες γερμανικού τύπου. Το ξενοδοχείο δεν αλλάζει τις πετσέτες κάθε ημέρα με συνεννόηση με τους πελάτες προκειμένου να επαναχρησιμοποιούνται και να μην σπαταλιέται ενέργεια. Τέλος, δεν διαθέτει κάποιο σύστημα εξοικονόμησης νερού.

Το ξενοδοχείο αντιμετωπίζει τη δυσαρέσκεια του προσωπικού για τις επιπλέον οικολογικές ενέργειες που πρέπει να κάνει. Επίσης, ένα σημαντικό πρόβλημα αυτής της περιβαλλοντικής στάσης είναι τα μεγάλα ποσά που χρειάστηκε το ξενοδοχείο για να εγκαταστήσει τα συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας. Τέλος, το ξενοδοχείο δεν ακολουθεί κάποιο πρότυπο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια μεγάλη προσπάθεια από όλα τα ξενοδοχεία σε παγκόσμιο επίπεδο να προστατεύσουν το φυσικό περιβάλλον. Η Ελλάδα είναι μία χώρα που έχει αναπτύξει πολύ τον τουρισμό της λόγω του φυσικού περιβάλλοντος και του κλίματος που διαθέτει. Επειδή, όμως στην Ελλάδα για πολλά χρόνια έχει αναπτυχθεί ο μαζικός τουρισμός το φυσικό περιβάλλον έχει δεχτεί πιέσεις. Ο μαζικός τουρισμός καταστρέφει το φυσικό περιβάλλον με την ηχορύπανση, τα καυσαέρια, με τα ανεξέλεγκτα σκουπίδια στις παραλίες και στους δρόμους και με άλλους τρόπους. Έτσι, σιγά σιγά τα περισσότερα ξενοδοχεία βλέποντας την καταστροφή του περιβάλλοντος και θέλοντας να περισώσουν ότι έχει απομείνει από αυτό έχουν στραφεί τους εναλλακτικούς τρόπους τουρισμού και στην εξοικονόμηση ενέργειας με διάφορους τρόπους.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει πρότυπα ISO και EMAS που μπορεί να υιοθετηθούν από όλα τα ξενοδοχεία προκειμένου να βοηθήσουν στην προστασία του περιβάλλοντος. Τα οφέλη από τη σωστή διαχείριση των πόρων και την προστασία του περιβάλλοντος είναι πολλά. Τα ξενοδοχεία προστατεύουν το περιβάλλον από τη μόλυνση και τη ρύπανση και πείθουν τους πελάτες να κάνουν το ίδιο. Επίσης, τα οφέλη και για το ίδιο το ξενοδοχείο είναι πολλά αφού μειώνει τα λειτουργικά κόστη του, αυξάνει την αποδοτικότητά του, ικανοποιεί τους πελάτες και το προσωπικό του και μπορεί να προωθηθεί και να προσελκύσει πελάτες ως οικολογικό ξενοδοχείο αυξάνοντας τον ανταγωνισμό του.

Ο πιο συνηθισμένος τρόπος για την προστασία του περιβάλλοντος από τα ξενοδοχεία είναι η ανακύκλωση. Τα ξενοδοχεία έχουν πολύ μεγάλο όγκο σκουπιδιών, τα οποία οφείλουν να διαχειρίζονται σωστά. Ένας άλλος τρόπος διαχείρισης των σκουπιδιών της κουζίνας και του κήπου είναι η κομποστοποίηση. Επίσης, τα ξενοδοχεία καταναλώνουν μεγάλη ποσότητα ενέργειας. Εναλλακτικά, τα ξενοδοχεία μπορούν να χρησιμοποιούν ηλιακούς συλλέκτες για το ζεστό νερό. Ένας άλλος τρόπος εξοικονόμησης ενέργειας είναι η αντικατάσταση των λαμπτήρων, των κλιματιστικών, των τηλεοράσεων και των άλλων μικροσυσκευών με άλλες που έχουν μικρότερη κατανάλωση. Επίσης, σημαντικό είναι και το σύστημα εξοικονόμησης νερού σε ένα ξενοδοχείο.

Η Μύκονος είναι ένα νησί που σε αυτό αναπτύσσονται πολλές μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα ξενοδοχεία της Μυκόνου παρατηρείται ότι δύο από τα μεγαλύτερα ξενοδοχεία της χρησιμοποιούν τέτοιου είδους συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας. Ειδικά το ξενοδοχείο ΜΥΚΟΝΟΣ GRAND HOTEL - RESORT - DIAKOFTHS SA που είναι ένα 5στερο ξενοδοχείο της Μυκόνου είναι ένα καθαρά "πράσινο" ξενοδοχείο. Έχει αναπτύξει όλους τους παραπάνω τρόπους εξοικονόμησης ενέργειας.

Ενώ, παρατηρούμε ότι υπάρχουν ξενοδοχεία στη Μύκονο που πραγματοποιούν κάποιες ενέργειες εξοικονόμησης πόρων, χρειάζεται πολύ μεγάλη προσπάθεια από όλους για να φτάσει το νησί και συνεπώς η χώρα μας σε ικανοποιητικά επίπεδα. Πρέπει προσπάθειες να γίνονται και από τις αρμόδιες αρχές και πρέπει να υπάρχουν επιδοτήσεις για διάφορες ενέργειες.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Bramwell, B., 1990. Green tourism in the country side. *Tourism Management*, 4(11), pp. 358-360.

Cowell, D., 1984. *The marketing of Services*. London: Heinemann.

diakopes.in.gr, n.d. *Μύκονος*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://diakopes.in.gr/destinations/kyklades/mykonos/?cid=43159&aid=192846>
[Πρόσβαση 2014].

eoan.gr, n.d. *Ελληνικός Οργανισμός Ανακύκλωσης*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.eoan.gr/el/>
[Πρόσβαση 2014].

Hellastat, n.d. *Hellastat*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: http://hellastat.eu/resources/hotels_el2.pdf
[Πρόσβαση 2014].

Jones, P. & Lockwood, A., 1989. *The Management of Hotel Operations: an innovative approach to the study of hotel management*. London: Casell.

Lickorish J., Jenkins C., 2004. Οι επιπτώσεις του τουρισμού στο *Μια εισαγωγή στον τουρισμό*, Αθήνα, εκδόσεις Κριτική

Life, Ευρωπαϊκή κοινότητα, n.d. s.l.:Life, Ευρωπαϊκή κοινότητα.

Life, Σύμπραξη Ανακύκλωσης, 2011. *Οδηγός για την Κομποστοποίηση Οργανικών Αποβλήτων Ξενοδοχείων*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: http://www.recyclingsympraxis.gr/uploads/Compost_4_Hotels.pdf
[Πρόσβαση 2014].

McIntosh, W., Goeldner, R. & Ritchie, B., 2002. *Tourism. Principles, Practices, Philosophies*. London: John Wiley & Sons Inc.

Medlik, S., 1994. *The Business of Hotels*. Butterworth-Heinemann : s.n.

Millins, L., 1992. *Hospitality Management*. London: Pitman.

mykonos.gr, n.d. [Ηλεκτρονικό]

Available at: www.mykonos.gr
[Πρόσβαση 2014].

mykonosgold.com, n.d. *Γενικές πληροφορίες για τη Μύκονο*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.mykonosgold.com/GR/mykonos/mykonos-general-info.htm>
[Πρόσβαση 2014].

mykonostour.gr, n.d. *Μύκονος- Δήλος- Ρήνεια*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

http://www.mykonostour.gr/mykonos_general_information/mykonos_delos_profile.html
[Πρόσβαση 2014].

mykonostour.gr, n.d. *Μύκονος καιρός και κλίμα*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

http://www.mykonostour.gr/mykonos_general_information/mykonos_climate_tour.html

[Πρόσβαση 2014].

Owen, N., Widdowson, S. & Shields, L., 2013. *Οδηγός διαχείρισης αποβλήτων για τις ξενοδοχειακές μονάδες στην Κύπρο*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

http://www.visitcyprus.com/media/b2b_gr/News_Releases/Waste_Mapping_Guidance_Hotels.pdf

[Πρόσβαση 2014].

Protothema, 2010. *Ψάχνουν πράσινα ξενοδοχεία οι τουρίστες*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.protothema.gr/environment/article/?aid=58840>

[Πρόσβαση 2014].

Romer, D., 2005. *Advanced Macroeconomics*. s.l.:McGraw-Hill.

Sarre, P., Pryce, R. & Hodgkiss, A., 1987. *Man and Environment*. Αθήνα: Κουτσούμπος.

web-greece.gr, n.d. *Μύκονος Αξιοθέατα*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.web-greece.gr/cyclades/mykonos/mykonos-sights-gr.htm>

[Πρόσβαση 2014].

www.thetravelfoundation.org, n.d. *Ο βιώσιμος τουρισμός σας συμφέρει*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

http://www.thetravelfoundation.org.uk/images/media/A4_Managers_Leaflet_2011_Greek_AW.pdf

[Πρόσβαση 2014].

Zacharatos, G., 1984. *Tourismus und Wirtschaftsstruktur – Dargestellt am Beispiel Griechenlands*. s.l.:s.n.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Βαρβαρέσος, Σ., 2000. *Τουρισμός, Έννοιες, Μεγέθη, Δομές*. s.l.:Εκδόσεις Προπομπός.

Γεωργουλοπούλου, Λ., 2012. *Οικολογικά ξενοδοχεία σε όλο τον κόσμο*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

http://www.flowmagazine.gr/article/view/oikologika_ksenodoxia_se_olo_ton_kosmo/category/environment

[Πρόσβαση 2014].

Ε.Ο.Τ., n.d. *Ε.Ο.Τ.*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: www.eot.gr

[Πρόσβαση 2014].

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2000. *Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων-Μάνατζμεντ των Ξενοδοχείων και Επιχειρήσεων Εστίασης και Αναψυχής*. s.l.:s.n.

ΕΤΒ, 1992. *English Tourist Board, Countryside commission and rural development commission*.

s.l.:s.n.

Ηγουμενάκης, Ν., 2004. *Τουριστικό Μάρκετινγκ*. Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.

Ηγουμενάκης, Γ., 1997. *Τουριστική Οικονομία*. Αθήνα: Interbooks.

IOBE, Η επίδραση του τουρισμού στην ελληνική οικονομία, Σεπτέμβριος 2012

Καραμέρης, Α., 2010. *Προποθέσεις και προοπτικές ανάπτυξης του οικοτουρισμού*.

[Ηλεκτρονικό]

Available at: www.musioelias.gr

[Πρόσβαση 2014].

Κιλικίδης, Σ., 1997. *Οικολογία και Προστασία Περιβάλλοντος*. Θεσσαλονίκη: Σύγχρονη παιδεία.

Κιλικίδης, Σ., 1997. *Οικολογία και Προστασία Περιβάλλοντος*. Σύγχρονη Παιδεία επιμ.

Θεσσαλονίκη: s.n.

Κοκκώσης, Χ. & Τσάρτας, Π., 2001. *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και περιβάλλον*. Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.

Κολτσιδόπουλος, Γ., 2000. *Τουρισμός: θεωρητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: εκδόσεις Έλλην.

Λαλούμης, Δ. & Ρούπας, Β., 2000. *Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων*. Αθήνα : Εκδόσεις Σταμούλης.

Μανιός, Δ., 2007. *Περιβαλλοντική Πολιτική & Διαχείριση*. s.l.:σημειώσεις μαθήματος, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης.

Μαυράκης, Σ., n.d. *Διήμερος ποδηλατικός αγώνας, Ημερήσια Εφημερίδα των Κυκλάδων, Κοινή Γνώμη*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.koinignomi.gr>

[Πρόσβαση 2014].

Μπαφούνης, Χ. & Κατσαίτης, Α., 2005. *Ξενοδοχειακή Τεχνική: Δομή και Οργάνωση Ξενοδοχειακών - Τουριστικών Επιχειρήσεων*. Αθήνα: ΟΤΕΚ.

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο, 2005. *Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός – Τουριστική Οικονομία.. Issue 20*.

Ξένος, Κ. & Ξένου, Ε., 2005. *Ρύπανση και Τεχνικές Ελέγχου Ποιότητας του Νερού*. σ.λ.:Ιων.

Τούντας, Γ., 2000. *Κοινωνία και υγεία*. Αθήνα: Οδυσσέας/ Νέα υγεία.

Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού - Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Διαχείρισης και Εφαρμογής Δράσεων του Τομέα Τουρισμού, 2010. *«Πράσινος Τουρισμός» - ΚΥΑ, ΦΕΚ & Τροποποιημένος Οδηγός του Προγράμματος*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.antonistikitita.gr/greek/prokResultsFull.asp?id=159>

[Πρόσβαση 2014].

Φιορεντίνος, Α., n.d. *Κυκλάδες, Περιοδικό τουριστική αγορά, Πρόεδρος Ενωσης Ξενοδόχων Μυκόνου*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.touristiki-agera.gr>

[Πρόσβαση 2014].